№ 94 ՇԱԲԱԹ 5 ՄԱՅԻՍԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՇԱԲԱԹ, 5 ՄԱՅԻՍԻ № 94

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Օտարերկրեայ գինը [illegible]
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“ Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամեն ժամ.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողի 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲ.

[illegible]

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.
[illegible] —Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и Ко, Мясницкая, д. Сытова, [illegible] Морская, 11, [illegible] Маршальковская, 130, [illegible] Большая, 38, [illegible] 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը

սրանով յայտարարում է, որ մայիսի 16-ին [illegible] 10-ը [illegible] 5 րուբլի.

(ն. հ.) առ. 308. 3—1

Ներսիսեան Հայոց Հոգեւոր Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը

սրանով յայտարարում է, որ առաջիկայ ուսումնական տարում դպրոցում աշակերտների ընդունելութիւն լինելու է I, II և V դասարաններում քննութեամբ: Ցանկացողները պարտաւոր են ներկայացնել ծննդեան և ծաղկի վկայականները մինչև օգոստոսի 20-ը: I դասարան ընդունվողների տարիքը լինելու է մինչև 13, II դասարան ընդունվողների տարիքը՝ 14 և V դասարան ընդունվողների տարիքը՝ 17, առանց յաւելումների:

առ. 314. 1—1

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ „ՄՇԱԿ“ ԼՐԱԳՐԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄՇԱԿԻ“ ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԱԼՄԱՆԱԽԻ

Բացառիկ ստուար № «Տարազի», որ լոյս է տեսնելու «ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ նախօրեակին:

Այս հոյակապ հանդէսը բաժանված է 10 շրջանի: I. «ՄՇԱԿԸ» 1872 թ.-ին: «ՄՇԱԿԻ» առաջին ամբողջ №-ը fac-similé. Գրիգոր Արծրունին և իր աշխատակիցները, խմբագրական կազմը: Կոլիմների հետ (պատմութեան այժմս սեփականութիւն): II. «ՄՇԱԿԸ» 1872—1877 թ., III. «ՄՇԱԿԸ» 1878—1882 թ., IV. «ՄՇԱԿԸ» 1883—1887 թ., V. «ՄՇԱԿԸ» 1888—1892 թ., VI. «ՄՇԱԿԸ» 1893—1897 թ., VII. «ՄՇԱԿԸ» 1898—1902 թ., VIII. «ՄՇԱԿԸ» 1903—1907 թ., IX. «ՄՇԱԿԸ» 1908—1912 թ., X. ՓԱՅԼՈՒՆ ՅՈԲԵԼԵԱՐ «ՄՇԱԿԸ»:

Կենսագրական «ՄՇԱԿԻ» (ժամանակագրական): Ընդհանուր հայեացք: «ՄՇԱԿԸ» և Թիւրքահայոց հարցը: «ՄՇԱԿԸ» և կանանց խնդիրը: «ՄՇԱԿԸ» և գիւղը: «ՄՇԱԿԸ» և քաղաքը: «ՄՇԱԿԸ» և եկեղեցին ու կրօնը: «ՄՇԱԿԸ» և այլադաւան հայերը: «ՄՇԱԿԸ» և մեր այլացեղ, այլադգի դրացիները: «ՄՇԱԿԸ» և Կովկասը: «ՄՇԱԿԸ» և Ռուսաստանը: «ՄՇԱԿԸ» և Եւրոպան: «ՄՇԱԿԸ» և պարսկահայը, Թիւրքահայը: «ՄՇԱԿԸ» և հայկական գաղութները: «ՄՇԱԿԸ» և դպրոցը, գրականութիւնն ու մամուլը: «ՄՇԱԿԸ» և արուեստները՝ թատրօն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն և այլն: «ՄՇԱԿԸ» և աղէտները՝ սով, ժանտախտ, հրդեհ, կոտորած: «ՄՇԱԿԸ» և բարեգործութիւնն ու ինքնօգնութիւնը: «ՄՇԱԿԸ» և ազատութիւնը: «ՄՇԱԿԸ» և աշխատանքը: ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ և յեղափոխութիւնը: ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ և ՐԱՖՖԻՆ: «ՄՇԱԿԸ» և իր ոյժը, նշանակութիւնը, դերը, կատարած դերը:

Յիշողութիւններ: Էպիզօդներ: Առասպելներ, ինքնուացիաներ «ՄՇԱԿԻ» մասին: Եզրակացութիւն: Մտքի յաղթանակը: Փայլուն յոբելեար «ՄՇԱԿԸ»:

ԱՆՀԱՄԱՐ ՆԿԱՐՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ, որոնց մի մասը տպագրվում է արտասահմանում: ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ, ՐԱՖՖՈՒ և «ՄՇԱԿԻ» այժմեան ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ մեծադիր գոյնզգոյն պատկերները՝ տպագրված ընտիր. կարելի է գնել և շրջանակների մէջ:

Քառասնամեայ „ՄՇԱԿԻ“ աշխատակիցների, մշտական և յատուկ թղթակիցների պատկերները:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ վերջին լուսանկարը՝ խմբանկար, լուսանկարված մահից մի քանի ամիս առաջ և սեփականութիւն «ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶԻ», դեռ ոչ մի անգամ չը տպագրված: Fac-similé-ներ Գրիգոր Արծրունու, Րաֆֆու, Հայկակի, և այլն, և այլն: «ՄՇԱԿԻ» արդի խմբագրատունն ու խմբագրութիւնը: «ՄՇԱԿԻ» յոբելեանական յանձնաժողովի և արդի աշխատակիցների, թղթակիցների խմբանկարները, և այլն, և այլն:

Բաժանորդագինը

„ՄՇԱԿԻ“ ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱԼՄԱՆԱԽԻ

մինչև ներկայ մայիսի 20-ը «ՄՇԱԿԻ» բաժանորդների համար ՄԷԿ րուբլի, իսկ լոյս տեսնելուց յետոյ՝ ԵՐԵՔ րուբլի: Նրանք, որոնք բաժանորդ չեն «ՄՇԱԿԻՆ», վճարում են 50 կ. աւելի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ բաժանորդների համար մինչև մայիսի 20-ը 10 ֆր.: Կը ստանան յատուկ խողովակների մէջ:

Մէլովի ամենաընտիր թղթի վրա հատը 10 ր. (25 ֆր.): Տպվելու են շատ սահմանափակ օրինակներ:

Վերադիր վճարով պատուէր չէ ընդունվում:

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ, БЮРО ПЕЧАТИ, Головинскій пр., 41.
Արտասահմանից՝ DIRECTION TARAZ, TIFLIS.

26. 0—8

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գոլ. պր. 21, տուն Արախտական Ընկ., տելեֆօն № 355.
Պահեստում միշտ կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճերով,
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն: Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:

(և. ու.) առ. 154. 50—6

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Կիրակի, մայիսի 6-ին, Ժողովրդական Տանը ուսուցիչ ԱՐՇԱԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ հայերէն լեզուով կը դասախօսէ հետեւեալ նիւթի մասին

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ՍՕՑԻՕԼՕԳԻԱԿԱՆ ՊՐՕԲԼԵՄ

Դասախօսութեան սկիզբն է առաւօտեան ժամը $10^{1}/_{2}$-ին:

Վճարն է 5 և 10 կոպէկ:

ա. օ. 312. 2—1

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԹԱՏՐՕՆ

Հայկական ինքնուրոյն ներկայացումների շարք

Ա. Ներկայացում
Այսօր, շաբաթ, մայիսի 5-ին
Հայոց Դրամատիկ խմբի դերասանները
Ղեկավարութեամբ
Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ
Կը ներկայացնէ

I

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ
Վ. Վալադեանի

ԲԺԻՇԿԸ

Դրամա 3 գործ.

II

ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Հասարակութիւնից սիրված կոմէդի-ֆէէրիան 1 գործ. հեղ. Թ. դը-Բանվիլի, թրգմ. Ա. Արմէնեանի:

Մասնակցում են (այբուբենական կարգով).— Տ. տ. Ագնիւ, Դուրեան-Արմէնեան, պ. պ. Արմէնեան, Անդրանիկ, Մամիկոնեան, Մկրտչեան, Թաղանեան և այլք:

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը $8^{1}/_{2}$-ին

Տեղերի գները՝ սէզօնի սովորական գներն են: Տոմսակները վաճառվում են թատրօնի կասսայում:

Ռէժիսեօր՝ Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆ

ԱԶԴ.—Պատրաստվում է յաջորդ ներկայացման համար Անուշաւան Վարդանեանի «Կորած ժառանգութիւն» կամ «Ցգիտութեան զոհեր» դրաման, որը այս տարվայ ժիւրիի յատուկ ուշադրութեանն է արժանացել:

(շ.) առ. 306. 2—2

ԿԱՊՈՒԹԵԱՆ դէմ ֆրանսիական ժողովրդական միջոցը տարածելու նպատակով մենք վաճառում ենք փոքրիկ արկղիկներով, իւրաքանչիւրի մէջ

20 դեղհատ

Գինը 50 կոպէկ

1—2 դեղհատ երեկոյեան՝ քնելուց առաջ: Այդ արկղիկները, նոյնպէս և 50 դեղհատ պարունակողները, կարելի է ձեռք բերել բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում:

(5,20) առ. (M. 337683) 962. 18—9

«ՄՇԱԿԻ» ՁԱՅՆԸ

Մեր հասարակութիւնը միշտ մի առանձին ուշադրութեամբ և հետաքրքրութեամբ է հետևել «Մշակի» կարծիքին և «Մշակի» ձայնին:

Այդ արել է նա, որովհետև համոզված է եղել, որ «Մշակի» կարծիքը և նրա ձայնը հնչվում են համոզմունքով, պատճառաբանված և հիմնաւորված, որովհետև նա վստահ է եղել, թէ «Մշակը» միայն մի ներքին շարժառիթ է ունեցել իր հասարակական գործելակերպի մէջ՝ վերին աստիճանի բարեխղճութեամբ և խոհուն գիտակցութեամբ անել իր եզրակացութիւնները և կայացնել իր որոշումները:

Մենք մշտապէս աչքի առաջ ենք ունեցել հանրային շահերի վեհութիւնը, և լինելով ղեկավարված ու ոգևորված սրբազան պարտականութեան անվթար կատարման զգացմունքով՝ անտես ենք արել այն անէկօսէները, որ աղմկել են մեր շուրջը և այն շրջիկ, համակերպչական, թեթևամիտ բանաձևերը, որոնցով մարդիկ ցանկացել են մոլորեցնել իրանց և ուրիշներին, անկարող հանդիսանալով քննել իրերի էութիւնը և ունկնդիր լինել աւելի խղճի ձայնին, քան կողմնակի թելադրանքներին:

Անկեղծ և անկաշառ կարծիք, ազնիւ և խորազգաց ներքին դրդում, համարձակ և ազդեցիկ խօսք, անդրդուելի կորով ճշմարտութեան քարոզի համար, հասարակական խղճի թելադրութեան բիւրեղ ձայն—ահա այն յատկանիշները, որոնցով հանդէս է եկել «Մշակը» հրապարակախօսութեան մէջ և շահել բարոյական մեծ հեղինակութիւն մեր կեանքի մէջ:

Արդարև, երբ մեր իրականութեան մէջ ծագում էր մի որևէ հանրային հարց, բոլորը սպասում էին «Մշակի» ձայնին և բռնած դիրքին:

Հասարակութիւնը փորձով գիտէ, որ եթէ, օրինակ, «Մշակը» աղմուկ է սկսել յարուցանել ժողովրդական աղէտի մասին, ուրեմն այդ աղէտը իսկապէս կայ և մեծ է: Եւ մենք գիտենք, թէ ինչպէս մեր լրագրի ձեռնարկած եռանդուն ջանքերի շնորհիւ 1907/8 թ.-ի ձմեռը աչքողվեց այնքան հանրային ուշադրութիւն գրաւել դէպի ժողովրդի աղէտը սարսափելի անբերրիութիւնից, որ մեր բոլոր հիմնարկութիւնները զբաղվեցին հերթական դարձած խնդրով և կառավարութիւնը ստիպված եղաւ միլիօնի նպաստ հասցնել մեր երկրին:

Նոյնպիսի օրինակներ են հայ-թուրքական ընդհարումների, Թիւրքահայաստանին վերաբերեալ խնդիրների, կուլտուրական այնպիսի գործօնների՝ ինչպէս են դպրոց, թատրօն, գիրք, մամուլ, արհեստանոց, փորձագաշտ և ուրիշ շինարարական ձեռնարկութիւնների վերաբերեալ «Մշակի» կատարած դրական դերերը և բռնած դիրքերը:

Յիշեցէք մեր մերձաւոր անցեալը:

Երբ ասպարէզի վրա դրվեց կաթողիկոսական ընտրութեան հարցը, որը այս անգամ աւելի դժուար լուծելի և աւելի կնճռոտ էր, հասարակութիւնը անհամբեր սպասում էր «Մշակի» ձայնին:

Ի՞նչ կասի «Մշակը», ի՞նչ դիրք կը բռնի այս ու այն անձի վերաբերութեամբ, ի՞նչ քաղաքացիական արիութիւն ցոյց կը տայ անաչառ խօսք ասելու և, չը քաշվելով բարեկամական ու կողմնակի հաշիւներից, մերժելու այս ու այն ծանօթի թեկնածութիւնը:

Եւ «Մշակը» ասաց այն, ինչ որ նա լաւագոյնը համարեց ամենաբարեխիղճ քննութիւնից յետոյ: Թող վշտանային այս ու այն թեկնածուն, թող անբաւական լինէին ծանօթների մի քանի շրջաններ, բայց դաւաճանել մամուլի սրբազան պարտականութեանը՝ մենք չէինք կարող, և մենք արինք այն, ինչ որ մեր խղճի ազնուագոյն թելադրութիւնն էր:

Ամեն օր կեանքը դնում է մեր առաջ մի նոր խնդիր, և մենք նրանցից իւրաքանչիւրի վերաբերութեամբ միայն մի հայեցակէտ ունենք—անել մեր անկեղծ հրապարակախօսական վերլուծումը և ասել մեր համոզմունքի խօսքն ու խղճի թելադրանքը:

Մենք կարող ենք սխալվել, բայց երբէք չենք կեղծել և չենք կեղծի: Եւ երբ մեզ համար պարզված կը լինի սխալը, մենք պատրաստ ենք անկեղծօրէն յայտնելու նրան և պաշտպանելու այն, ինչ իսկապէս արդար է և ճշմարիտ:

«Մշակի» ձայնը հեղինակաւոր է եղել իր անկեղծութեամբ, իր անաչառութեամբ, իր ներքին համոզմունքով:

Այդպէս էլ նա կը մնայ:

«Մշակի» հեղինակութիւնը քառասուն ձիգ տարի անցել է անթիւ փորձաքարերի միջով և նա այսօր հանդիսանում է իր ազնուագոյն արտայայտութեամբ իբրև մի բիւրեղ հասարակական ձայն, իբրև հասարակական խղճմտանքի մի մաքուր թելադրանք:

Ա. Քալանթար

ԴԱՆԻԱԿԱՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՄԱՀԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

2 մայիսի

Համբուրգ.—Դանիական թագաւորը, որ ճանապարհորդելու ժամանակ կանգ էր առել այստեղ, գիշերս վախճանվեց սրտի կաթուածից:

Հանգուցեալ թագաւորի հետ եկել էին նաև Դագմարա և Տիրա պրինցուհիները և Գուստաւ պրինցը:

Թագաւորի մարմինը փոխադրվեց հիւրանոց, իսկ վաղը զինուորական պատիւներով կը տարվի կայարան, որտեղից արտակարգ գնացքով կուղարկվի Տրավէնմիւնդէ: Այստեղից աճիւնը կը տեղափոխեն թագաւորական «Դաննէբրոգ» զբօսանաւը:

Հասարակական շինութիւններից և մասնաւոր նաւերից դրօշակները իջեցված են:

—

Կոպէնհագէն.—Թոլկէտինգի և լանդստինգի նիստերում նախագահները արտասանեցին թագաւորի յիշատակին նուիրված ճառեր:

—

Մէց.—Դանիական թագաւորի մահվան պատճառով Վիլհէլմ կայսրը հրաժարվեց մեկնել Վիսբադէն, ուր թագաւոր կայսրի ծննդեան օրվայ առիթով կատարվելու էր պաշտօնական նախաճաշ:

Կայսրը մեկնում է Հօմբուրգգէէ:

—

Պետերբուրգ.—Պետական Դումայի նախագահի առաջարկութեամբ ցաւակցական հեռագիր ուղարկեց դանիական թագաւորի մահվան առիթով և յիշատակը յարգեց ոտքի կանգնելով:

Պետական Խորհրդում նախագահ Ակիմօվը առաջարկեց անդամներին յարգել դանիական թագաւորի յիշատակը յոտնկայս:

—

Լօնդօն.—Թագաւորը և թագուհին ոտից գլուխ սև զգեստներով եկան այրի թագուհի Ալէքսանդրայի մօտ՝ ցաւակցութիւն յայտնելու դանիական թագաւորի մահվան առիթով:

Լօնդօնի քաղաքացիների կողմից աւագ քաղաքագլուխը ցաւակցական հեռագիր ուղարկեց Ալէքսանդրա թագուհուն:

—

Բեռլին.—Րէյխստագ: Նիստը բանալուց յետոյ նախագահը խոր վշտակցութիւն յայտնեց դանիական ազգին՝ թագաւորի մահվան առիթով: Պատգամաւորները ոտի կանգնեցին:

—

3 մայիսի

Կոպէնհագէն.—Պալատի հրապարակի վրա կանգնած է 40,000 մարդ: Մինիստր-նախագահը պատշգամբից ազդարարեց. «Ֆրէդէրիկս VIII թագաւորը վախճանվեց: Կեցցէ Խրիստիան X թագաւորը»: Ժողովուրդը պատասխանեց ուռայով: Պատշգամբ ելաւ թագաւորը և, գլխարկը վերցնելով, արտասանեց ճառ, որ յաճախ ընդհատվում էր ծափահարութեամբ: «Ցաւալի բօթը վշտով լսեցին բոլոր դանիացիք: Իմ սիրասուն հայրը, որ լոյս ունէր առաջ տանել վերադարձնել հայրենիք, անակնկալ վախճանվեց, խոր վիշտ պատճառելով իմ սիրելի մօրը և բոլոր մերձաւորներին, ինչպէս նաև ամեն մի դանիացու: Ծանր պարտականութիւն է դրված իմ ուսերի վրա, սակայն ես յոյս ունեմ, որ դէպի հայրս տածված վստահութիւնը ինձ նոյնպէս ցոյց կը տրվի: Դանիայի բարգաւաճութիւնը, ազատութիւնը և ինքնագործունէութիւնը իմ նպատակն են լինելու: Թող Տէրը պաշտպանէ և օրհնէ մեր հինաւուրց հայրենիքը: Կեցցէ Դանիան»: Ամբոխը ողջունեց թագաւորին ցնծագին ուռայով: Ծածանվեց իջեցված արքայական դրօշակը, պարպվեցին թնդանօթներ ամրոցներից: Երբ բացագանչութիւնները վերջացան, պատշգամբ դուրս եկան թագուհին, թագաժառանգ պրինց Ֆրէդէրիկը և պրինց Կնուտը, որոնց հասարակութիւնը ցնծութեամբ ողջունեց: Մի քանի րոպէ անց՝ թագաւորական ընտանիքը հեռացաւ պատշգամբից: Մի քանի երգեցիկ խմբեր երգեցին ազգային օրհներգը, որը կրկնեց ամբոխը: Թագաւորը թագաւորական գերդաստանի անդամների հետ նորից դուրս եկաւ պատշգամբ, լսելով երգը: Եղան նոր ովասիաներ: Թագաւորական գերդաստանը գնաց իր օթեանը:

—

Տրավէմիւնդէ.—Եկաւ «Դաննէբրոգ» զբօսանաւը դանիական երկու պատերազմական նաւերի ուղեկցութեամբ: Ժամը 11-ին եկաւ արտակարգ գնացքը Համբուրգից: Զանգակների ղօղանջիւններով և թնդանօթաձգութեամբ դագաղը փոխադրվեց «Դաննէբրոգ»: Այնուհետև զբօսանաւով «Դաննէբրոգին» հետևեցին թագուհին, պրինցները և պրինցուհիները:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

2 և 3 մայիսի

Բեռլին—Րէյխստագը ընդունեց ծովային օրինագիծը և յաւելյրեց կառավարութեան պահանջած լրացուցիչ գումարները: Օրինագծի առիթով խօսեցին միայն սօցիալիստները և հակառակ ձայն տուին լեհերի հետ:

Լրագիրները հաղորդում են, որ Ստրասբուրգում սաստիկ սեկրետարի պալատում կայացած ճաշին Վիլհէլմը քաղաքապետին ասել է. «Դուք մեզ մինչև օրս լաւ կողմից չէք ճանաչում, սակայն կարող էք ճանաչել մեզ ուրիշ կողմից ևս: Եթէ դրութիւնը էլ-

զաւ-Լօթարինգիայում կը փոխվի, այն ժամանակ մենք ուղղակի կը խլենք Լեհացից սահմանադրութիւնը և կը միացնենք նրա Պրուսիային հետ»։

Լօնդօն.— Նաւատէրերի խնճոյքին Չերչիլը ասաց, [illegible] Մեծ-Բրիտանիայում բոլոր [illegible] «Մենք անցնում ենք [illegible] ժամանակ. [illegible]»։

«Դէյլի Տէլէգրաֆը» հաղորդում է, որ Աւստրօ-Ունգարիայի [illegible]։

Լօրդերի պալատ. Լորդ Կրիւի [illegible], ինչպէս նաև կառավարութիւնը, ձեռնհաս են դատելու այդ համաձայնութիւնների նշանակութեան մասին։

Համայնքների պալատ. Մի քանի հարցապնդումների դէմ՝ Մալէցկայայի գործի առիթով՝ Գրէյն ասաց. «Ինձ յայտնի է, որ Մալէցկայային լաւ ճանաչում են և յարգում են շատերը Անգլիայում, որոնք հետաքրքրվում են նրա գործով և որոնք հակումն չունեն հովանաւորելու յանցագործութիւններին մասնակցած անձանց։ Մինչև մանրամասն հաղորդագրութիւնը նոր յայտարարութիւններ անել կը նշանակէ վնասել յօգուտ Մալէցկայայի ապագայում լինելիք քայլերին։ Եթէ կամենում են, որպէս զի ես աւելի նպատակայարմար քայլեր անեմ, թող ուրեմն ինձ տրվի գործողութիւնների ազատութիւն» (ծափեր)։

—

Լօնդօն.—Ծովային մինիստրը յայտնեց, թէ գուցէ լրացուցիչ գումարներ յատկացվեն գերմանական նաւատորմին։ Անգլիայի արտակարգ ծովային ծախքերը կազմում են 342,456 ֆունտ, որից 98,847 դիրիժաբլներ ձեռք բերելու, իսկ մնացեալը՝ ստորջրեայ նաւակներ կառուցանելու համար։

—

Վիէննա.—Պալատ։ Լեհ պատգամաւորները հարցապնդեցին կառավարութեանը Լվօվում կիրակի օրը տեղի ունեցած ցոյցերի մասին։ Պատգամաւոր Սլօղինսկին հարցնում է, թէ մտադի՞ր է, արդեօք, ներքին գործերի մինիստրը արտաքին գործերի մինիստրութեան ուշադրութիւնը դարձնել այն հանգամանքի վրա, որ Լվօվի ռուսաց հիւպատոսարանը թոյլ է տալիս իրան միջամտել Աւստրօ-Ունգարիայի ներքին գործերին։

—

Բուդապեշտ.—Սեմիգրադիայի շատ տեղերում մրրիկը սոսկալի աւերածութիւններ գործեց։ Բերեշտայլկօյում 300 տնից մնացին 10 տուն։ Վնասները մի քանի միլիոն են։ Սպանվեցին 4, վիրաւորվեցին 18 մարդ։ Կիսֆիլպէս համայնքում բոլոր շէնքերը կործանվեցին։ Մակազա գիւղում քանդվեցին 100 տուն, չորս մարդ սպանվեցին։

—

Ստոկհոլմ.—Պալատները ընդունեցին $3^1/_2$ միլիոն գումարայատկացումը 1913 թւի զինւորական կարիքների համար։

—

Բէլգրադ.—Ֆինանսների մինիստր Պրոտիչը և զինւորական մինիստր Ստեպանօվիչը հրաժարական տուին, որ ընդունվեց Թագաւորից։

—

Պարիզ. — Բժշկական ճեմարանում պրօֆ. Վէնսէլը մի զեկուցում կարդաց հակատիֆային շիճուկի մասին, որ պատրաստվում է եփիրմի մէջ եփված մեռած բացիլներից։ 5000 պատուաստումները տուին աննշան բէակցիա և, ինչպէս ցոյց տուեց փորձը, բոլորովին պաշտպանում է վարակումից։ Ցիշելով Մէչնիկօվի հաղորդածի մասին, Վէնսէլը ասաց, թէ կենդանի բացիլներից պատրաստված շիճուկը վտանգաւոր երևաց։

Հաւասը հաղորդում է, որ արտաքին գործերի մինիստր Պուանկարէն ամառը մեկնում է Պետերբուրգ՝ Սազօնօվի հետ մօքերի փոխանակութիւն կատարելու համար։

—

Նօժան.—Երկու աւտօմօբիլիստ-բանդիտ Վալլէն և Գարնիէն փակվեցին մի տան մէջ, որ շրջապատեց ոստիկանութիւնը։ Ցանցագործները կրակում են։ Վիրաւորված են շատ ոստիկաններ։

Գիշերվայ ժամը 2-ին տան տակը դրվեց պայթուցիկ նիւթ։ Պայթումից առաջ եկած ճեղքուածքի միջով ներս ընկան ոստիկանական շները։ Երկար հրացանաձգութիւնից յետոյ ժամը $2^1/_2$-ին տունը վերցվեց գրոհ տալով լապտերների լուսով։ Ցանցագործները արդէն սպանված էին։ Դիակները տարան աւտօմօբիլով։ Ահագին ամբոխը կամենում էր պատառ-պատառ անել բանդիտներին։

—

Նոր-Օրլէան.—Գատիսբուրգի մօտերը (Միսիսիպի նահ.) անյայտ չարագործներ կանգնեցրին Նիւ-Եօրկ գնացող արագ գնացքը և պայթեցրին այն ուժանակով։ Կողոպտիչները փախան յափշտակելով 140,000 դոլլար։

—

Մէլիլիա.— Սպանացիք գրաւեցին Տաուրիրտի մօտի բարձունքները։ Կռուի մէջ սպանվեց մի լէյտենանտ, վիրաւորվեցին մի քանի մարդ։

—

Ալէքսանդրիա.—Խըդիվը մեկնեց Կ. Պօլիս։ Ցունիսին խըդիվը այցելելու է անգլիական Թագաւորին։

—

Լակօրունիա.—Համբուրգից եկած շոգենաւի վրա իշխանութիւնները գրաւեցին 21 հակ զէնք ու ռազմամթերք։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

2 և 2 մայիսի

Կ. Պօլիս.— Պալատ։ 163 ձայնով ընդդէմ 12-ի նախագահ ընտրվեց «Մ. և Ա.» կօմիտէտի լիդէր Խալիլ-բէյը. առաջին փոխ-նախագահ ընտրվեց արաբ Մահմէտ-փաշան, երկրորդ փոխ-նախագահ՝ հայազգի նախկին մինիստր Հալաճեանը. քարտուղար ընտրվեց Մուֆիդ։

Արտաքին գործերի մինիստրի օգնականը դեսպանատների թարգմաններին հաւաստիացրեց, որ Դարդանէլը կը բացվի մայիսի 5-ին։

Ուսկիւբի զօրաբանակի հրամանատարը զօրքերով մեկնեց Դիակօվօ։

—

Սալօնիկ.—Թիւրքերը շտապով աւարտում են Դարդանէլում խտալացիներից քարուքանդ արված ամրութիւնների վերանորոգութիւնը։ Նեղուցները մինչև աշխատանքների վերջանալը չեն բացվի։

—

Սալօնիկ.—Վալին հրաման ստացաւ արտաքսել Սալօնիկից բոլոր իտալացիներին, որոնք թւով մօտ 2000 են։

—

Տրիպօլիս.—105 արաբական պարագլուխ իրանց կրօնակիցներին առանձին կոչով յորդորում են չը կռւել իտալացիների դէմ։

—

Ուսկիւբ.—Պրիզրէնից Դիակօվօ մեկնեցին բոլոր զօրքերը։ Դիակօվօյի մօտերը տեղի ունեցած կռւի հետևանքները յայտնի չեն. իշխանութիւնները թագցնում են ճշմարտութիւնը, իսկ մասնաւոր և պօստ-հեռագրական հաղորդակցութիւնը խզված է։ Ալբանացիները սպառնում են Դէչանի վանքին։ Ռուսաց հիւպատոսի խնդիրքով՝ իշխանութիւնները վանք ուղարկեցին 30 ժանդարմ, որոնք սակայն շուտով յետ կանչվեցին։ Հիւպատոսը նորից միջնորդել է զօրախումբ ուղարկել։

—

Կ. Պօլիս.—Պաշտօնապէս երևան հանվեց առաջին խօլերայի դէպքը։

—

Հռոմ. — Պատգամաւորների պալատը 218 ձայնով ընդդէմ 47-ի մերժեց կանանց ընտրողական իրաւունքներ տալու առաջարկութիւնը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

2 և 3 մայիսի

Թէհրան. —Պետական խնամակալը մինչև Եւրոպա մեկնելը գնաց բնակվելու Սիփէհդարի կալուածքում քաղաքից դուրս։

—

Աբուշիր.—Որովհետև տեղացիք սպառնում են Բենդէր-Աբասին, պաշտպանութեան համար տեղս եկան անգլիական «Պէրսիա» և «Ալէրտ» ռազմանաւերը։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

2 և 3 մայիսի

Լօնդօն.—Ռուսաստանի ներկայացուցիչ Վէրստրատը չինական փոխառութեան բանակցութիւնների ժամանակ յայտնեց, որ Ռուսաստանը քաղաքական շարժառիթներ և ձգտումներ չունի բացի իր շահերը Մօնղօլիայում պաշտպանելուց։

Կայսրան մեկնեց պետութիւնների բանկերի ներկայացուցիչների առաջին նիստը։

—

Ցիցիկար.—Իւանչիկային ներկայացված զեկուցագրի մէջ նահանգապետը պնդում է անհրաժեշտ վճռական միջոցներ ձեռք առնել կռւելու, պատճառաբանելով որ մօնղօլները չունեն կազմակերպված զօրք, և հաւատացնում է, թէ Ռուսաստանը չի համարձակի բացարձակօրէն օգնել մօնղօլներին, ուրովհետև այդ կարող է առաջ բերել մեծ պետութիւնների միջամտութիւնը։

—

Ղհասա.—Չինացիների և տիբէտցիների խաղաղ բանակցութիւնները վերջացան անաջողութեամբ։ Տիբէտցիք ռմբակոծեցին այն վանքը, որի մէջ ամրացած էին 800 չինացի։

Չինացիների ռազմամթերքը սակաւ է։

—

Մուկդէն.—Անկարգութիւնների լուրերի ազդեցութեան տակ՝ վաճառականների մի մասը հեռանում է քաղաքից և մեկնում է Դալի։

Գիրինի 20-րդ զօրաբանակի մէջ սկսվել է յուզմունք։ Օգնութիւն չէ ուղարկվելու։

—

Խանկօու.—Եկան «Գրօզնի» և «Բօյկի» ականանաւերը։

Անգլիական զօրքի մի մասը վերադարձվեց Հօնկօնգ։

—

Ուրգա.—Մօնղօլական կառավարութիւնը կարգադրեց հեռացնել բոլոր պահատեղիները Ռուսաստանի սահմանի վրայից, որովհետև աւելորդ է գտնում պաշտպանել Մօնղօլիայի սահմանները Ռուսաստանի կողմից և ձգտում է թեթևացնել ժողովուրդը զինւորական ծառայութիւնից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէև Յօբելեական Յանձնաժողովը դեռ վերջնականապէս չէ մշակել «Մշակի» յօբելեանական հանդէսների ծրագիրը, բայց շատ տեղերից մեզ եղած դիմումներին գոհացումն տալու համար անդէպ չենք համարում յայտնել ենթադրած ծրագիրը։

Մայիսի 18-ին, «Աղբիւր-Տարափի» Գրական-Գեղարուեստական Սալօնում, տեղի կունենայ երեկոյթ ի պատիւ «Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանի։

Մայիսի 20-ին, Արտիստական Ընկերութեան թատրօնում, կը կայանայ Թիֆլիսի հայ կանանց յօբելեանական մասնաժողովի ձեռքով կազմակերպած ներկայացումը սիրողների մասնակցութեամբ։ Այդ ներկայացման սիրողները կը դնեն Յօբելեանական Յանձնաժողովի պատուաւոր նախագահ, այժմ հանգուցեալ Գ. Սունդուկեանի «Քանդած օջախ» պիէսան, որից գոյացած արդիւնքով պէտք է հրատարակվի գրական ժողովածու։

Մայիսի 26-ին, շաբաթ, Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին, ցերեկը կը կայանայ հանգուցեալ հոգեհանգիստ ի յիշատակ «Մշակի» հիմնադրի և բոլոր հանգուցեալ աշխատակիցների (Գ. Արծրունի, Ա. Արծրունի, տ. Մելիք-Աղամալեան, Ս. Պալասանեան, Գ. Սունդուկեան — Համմալ, Մ. Ամերիկեան, Րաֆֆի, Ա. Արփիարեան (Հայկակ), Արիստակէս արքեպ. Սեդրակեան, Ղևոնդ եպ. Շիշմանեան (Գիրուկ), Գ. Եազուբեան, Մուշեղ Տէր-Օհանեան, Պ. Իզմայիլեան, Վ. Շահվերդեան, Պ. Պռօշեան, Գ. Միրզօյեան և այլք)։

Նոյն օրը, շաբաթ, մայիսի 26-ին, երեկոյեան, Թիֆլիսի Արքունական թատրօնում կը կայանայ յօբելեանական հանդէսը։ Մի կօնցերտից յետոյ, որին հրաւիրված են մասնակցելու Կարա-Մուրզայի երգեցիկ խումբը, երաժիշտներ (ծրագիրը մանրամասն կը տպվի), և ապօթէօզից յետոյ, որի ծրագրի մշակումը յանձն է առել նկարիչ Գ. Բաշինջաղեանը, կը կայանայ բուն յօբելեանական հանդէսը, այն է ընթերցումն ուղերձների, շնորհաւորութիւնների, հեռագիրների, ներկայացումն պատգամաւորների, ատենաբանութիւններ և այլն։

Մայիսի 27-ին, կիրակի, կը կայանայ բանկէտ ի պատիւ «Մշակի» խմբագրութեան՝ տեղական կլուբներից մէկում։

Բոլոր պատգամաւորները և մասնաւոր անհատները, որոնք պէտք է ուղերձ ներկայացնեն կամ ատենաբանեն, պէտք է վաղօրօք յայտնեն դրա մասին յօբելեանական բիւրօյին։

—

(Նամակ խմբագրութեան)

Թիֆլիս, 4 մայիսի

«Մշակի» 40-ամեակի տօնախմբութեան Յօբելեանական Յանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ստացաւ «Մշակի» հրատարակութեան պահովութեան ֆոնդի համար նուէրներ հետևեալ անձերից՝ 1) Եղբարք Բօզարջեաններից մի հարիւր (100) րուբլի, 2) պ. Քամոյեանից յիսուն (50) ր., 3) պ. Տ. Էնֆիաճեանից յիսուն (50) րուբլի, 4) պ. Ս. Մանդինեանից երկու (2) րուբլի։ Ընդամենը մինչև այժմս նուէրներ եղել են 13,438 ր.։

Յանձնաժողով

ՉԻՐՕՑՆԵՐ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՑ

I

Նիւթական աշխարհը և հողեղէն մարդը այնքան են տարվել ոսկի դիզելու տենչերով, որ նոյնիսկ ամենատարրական նախազգուշացումն անգամ նրանք աչքաթող են անում։

Բաւական է մի փոքրիկ յայտարարութիւն, որը խոստանալիս լինի ձեզ առանց քրտինք թափելու ոսկիներ դիզել, և ահա անթիւ յանձարարութիւններ են տեղում մեծ-մեծ խոստացող յայտարարութիւններ շռայլողին, իրանց, իսկապէս, քրտինքով աշխատած կօպէկներն ու րուբլիները յանձնած նրա կամքին։

Թերթեցէք մայրաքաղաքի ռուս օրաթերթերը, և կը տեսնէք նրանց առաջին կամ վերջին էջերում աչք շլացնող յայտարարութիւններ, որոնք այնքան խոստումներ են անում, որ գիտակից կեանքով ապրող մարդը միանգամայն մնում է շուարած, թէ որչափ պէտք է մարդ մտաւորապէս աղքատ լինի, որ իր վերջին կօպէկները թափէ այդ յայտարարութիւնները տպողների գրպանները։

«Ուղարկեցէք,—ասում են յայտարարութիւնների մէջ,—25 րուբլի, միմիայն 25 րուբլի, և դուք կը տիրանաք պետութեան բաց թողած խաղատոմսերից մէկին, առաջին, երկրորդ կամ երրորդ կարգի»։

Եւ եթէ ի նկատի ունենաք, որ այդ երեք խաղատոմսերից իւրաքանչիւրը տարեկան մի անգամ տանելու է 200,000 ր., 75,000 ր., 40,000 ր. և այլ գումար, իսկոյն՝ ամենադառն կերպով աշխատած 25 րուբլիները տեղում են յայտարարութիւններ տպողի գրասենեակը։

Բայց այդ 25 րուբլով չէ վերջանալու բանը։

Իւրաքանչիւր ամիս դուք պարտաւորված էք ձեր պարտքի դէմ վճարներ կատարել, քանի որ խաղատոմսերից առաջինը արժէ 450 ր., երկրորդը 360 ր., երրորդը 320 ր.։

Եւ որպէս զի իսկապէս դուք կարողանաք տիրանալ այդ տոմսերից մէկին ու մէկին, ամեն ամիս պարտաւոր էք մաս-մաս վճարել ձեր պարտքի դէմ։

Ցայտարարութիւններին նայած՝ կարելի է վճարել ամսական 5 ր., բայց ամսական 5 ր. վճարելով՝ դուք իւրաքանչիւր անգամ պէտք է վճարէք ձեր պարտքի տոկոսը, դրամատիրոջը վարձատրութիւն, և այլ մանր ծախքեր, որ սովորաբար զանազան կոչումների տակ թագնված՝ ձեզանից կորզում են համարեա ձեր վճարի 5—8%, էլ ինչ պէտք է հաշւեն ձեր պարտքի դէմ։

Եւ դուք վճարելով իւրաքանչիւր ամիս ձեր պարտքի դէմ, երկար տարիներ հազիւ կարողանաք ամբողջապէս ազատվել պարտքից, նամանաւանդ որ մի քանի ժամանակ վճարում էք, անընդհատ. աւելացրէք դրան և տարեկան 2 անգամ խաղատոմսը ապահովագրելու ծախքը, տեսնում էք որ փոխանակ 450, 360 և 320 ր. վճարելու՝ վճարում էք անհամեմատ աւելի, քան իսկապէս արժեն այդ խաղատոմսերը։

Բայց եթէ ուզէք վաճառել, քանի որ տարիներ են անցել և ձեր խաղատոմսերից և ոչ մէկը ոչ մի գրօշ չէ տարել, պէտք է ի նկատի առնէք, որ այն տարբերութիւնը, [illegible] և այժմ վաճառելու ժամանակաշրջանում, որ անում է նոյնպէս մի կլոր գումար, պէտք է վճարէք ձեր գրպանից։

Վերոյիշեալը պարզ ցոյց է տալիս, թէ որչափ ձեռնտու է գնել այդ խաղատոմսերը պարտքով՝ մաս-մաս վճարելով դրամատիրոջ։

Իսկ ինչ է օգտվում ինքը դրամատէրը։

Շատ պարզ է։

Դրամատէրը մեծ քանակութեամբ գնում է խաղատոմսեր որևէ մի մեծ ֆինանսական հիմնարկութիւնից՝ դրամատնից, որը տալիս է որոշ տոկոս իրան, և այդ այն ժամանակ, երբ խաղատոմսերը կլոր գումարներ տանելուց մինչև յաջորդ ժամանակաշրջանը ազատ են, այսինքն՝ խաղարկութիւնից անմիջապէս յետոյ, որ սատրկ էժանանում է, ապա վաճառելով ձեզ խաղարկութիւնից անմիջապէս առաջ ոչ այնչափ երկար ժամանակամիջոցի, երբ նրանք անհամեմատ բարձրանում են, այսինքն՝ թանգանում են, քանի որ մօտենում է խաղարկութեան ենթարկվելու ժամանակը, աւելացրէք դրան և այն տոկոսը, որը վերցնում են իւրաքանչիւր անգամ, երբ դուք վճարում էք ձեր պարտքի դէմ, ապա նրան վարձատրութիւն (կօմիսիա), նրա մանր ծախքերը՝ պօստ, բլանկներ, նամակագրութիւններ և այլն և այլն, տեսնում էք, որ բանկային գրասենեակների ամենախոշոր՝ ձեռնտու օպերացիաներից մէկը այդ է։

Թէ որչափ ձեռնտու է այդ օպերացիան մասնաւոր դրամատնային գրասենեակի համար, յիշենք մի քանի օրինակ։

Ալէքսանդր Բնեռեանց

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Տանուտէրի մեկնումը Մօսկվա

Համամլի գիւղ, 2 մայիսի

Այսօր Փամբակի շրջանից Համամլուի տանուտէր Արշակ Տէր-Կարապետեանցը, Երևանի նահանգապետի կարգադրութեամբ, մեկնեց դէպի Մօսկվա՝ Ալէքսանդր III-ի մահարձանի բացման հանդէսին ներկայ լինելու։

Մ. Աւետիսեան

—

Վատ եղանակների ազդեցութիւնը

Հաղրութ, 28 ապրիլի

Այսօր չորրորդ օրն է, որ շարունակ անձրև է գալիս գիշեր ու ցերեկ։

Այս տարի գիւղացիք բոլորովին յուսահատ են իրանց բաղերից։ Նախ ձիւնը բոլորովին չորացրեց շրջանիս վազերի մատները և պտղատու ծառերը, նաև թթենի ծառերի տերևները։ Հազիւ նորից տերևում էին, ահա այս անգամ էլ անձրևը փչացրեց։ Գիւղացոց չերամի հունձը դուրս է եկել, կեբակրելու տերև չը կայ։ Հաղրութից 10 վերստի վրա թուրքերի այգիները այնքան էլ չեն վնասվել։ Թուրքերը, տեսնելով որ հայերը տերև չունեն իրանց որդերին կեբակրելու, իրանք քաղում են տերևը, բերում հայերին ծախում ֆունտը 5 կօպէկով։

Վերջապէս մեր գիւղացիք վատ դրութեան մէջ են։ Բոլորը կանաչեղէն են վաբել, և ահա նրանց ամբողջ աշխատանքը փչացած է։

Ա. Առուշանեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 2 մայիսի

Նախագահում է Րօդզեանկօն։

Վօէյկօվը զեկուցանում է արդարադատութեան մինիստրութեան ընդհանուր մասի նախահաշիւը։ Գումարները կազմում են 48.876,163 րուբլի։

Մակլակօվը մատնանշում է, որ օրէնքը և օրինապաշտպան դատարանը միշտ միասին են ընթանում. ուր օրէնքը պետական կեանքի իրական ղեկավարն է, այնտեղ դատաւորը առաջին անձն է պետութեան մէջ, որտեղ օրէնքից օգտվում են միայն այն ժամանակ, երբ այդ զուգադիպվում է իշխանութեան ցանկութիւնների հետ, և դատաւորները ներկայանում են կառավարութեան սոսկ կամակատարներ, այնտեղ նրանք ոչնչով չեն տարբերվում իշխանութեան ներկայացուցիչների փոխարինողներից։

1864 թւականի դատարանական կանոնադրութիւնները կառուցված էին դատարանի դերի ամենաբարձր հասկացողութեան վրա։ Կայսրի նշանաւոր հրովարտակը աւետեց նրա անքակտելի ցանկութիւնը՝ բարձրացնելու դատական իշխանութիւնը, տալու նրան ինքնագործունէութիւն, աւելացնել դէպի օրէնքը այն յարգանքը, որի վրա կիրառվում է երկրի բարեկեցութիւնը։ Այդ ծրագիրը ազդարարում է ոչ միայն դատական գործի նոր սկզբունքներ, այլ և պետական կեանքի նոր հիմունքներ։ Դրանում է դատական կանոնադրութիւնների վեհութիւնը, սակայն դրանումն է և նրանց խորտակման պատճառը, որովհետև այն ժամանակ օրինականութեան յաղթանակի ժամը չէր հասել։ Մուրավիէվը այդ արտայայտեց, ասելով թէ դատական բարենորոգման սկզբունքները հակասում են մեր պետական կազմի առանձնայատկութիւններին։ Բայց ինչ որ մութ կերպով խոստացված էր 1864 թ., նոյնը պարզօրէն կրկնվեց հոկտ. 17-ին և փոխադրվեց Հիմնական Օրէնքների մէջ։

Դատական կանոնադրութիւնների և պետական կազմի միջև տիրող հակասութիւնը չքացաւ, արդարադատութեան մինիստրը հնարաւորութիւն ստացաւ ընթանալ պետութեան գլուխ կանգնած Ռուսաստանի վերածնութեան ճանապարհով։ Առաջինը միացեալ կաբինէտի մէջ, ինչպէս նրա մշտական անդամ, ներկայացաւ արդարադատութեան մինիստրը, օրէնքի անդաւաճան պահպանողը և կրողը, որ պէտք է յանուն օրէնքի բարձրացնէր իր ձայնը ամեն ժամանակ, երբ այդ օրէնքը ստորացնում էին։ Արդեօք այդպէս հասկացաւ և կատարեց իր պարտականութիւնը արդարադատութեան ներկայ մինիստրը։ Բաւական է յիշել մինիստրի ճառերը, նրա օրինագծերը և բացատրիչ գրութիւնները, որպէս զի պարզ լինի, որ մինիստրը շատ լաւ էր հասկանում իր պարտականութիւնը։ Կարևոր է լոկ ընդգծել, թէ ո՞ր սկզբունքին էր ծառայում և ծառայելու կոչ անում իր մինիստրութեանը մինիստր Շչէգլօվիտօվը. ծառայել արդեօք օրինականութեան կամ առաջվայ նման կառավարութեան ամենազօր թելադրանքներին, որովհետև իշխանութիւնը շատ արագ սկսեց արշաւանք գործել նաև հոկտեմբերի 17-ի մանիֆէստի նոր սկզբունքների դէմ։ Արդարադատութեան դերը այդ բոպէին չափազանց դժուար էր, որովհետև իւրաքանչիւր քաղաքական սուր բոպէին յաղթող կողմը միշտ ձգտում է դատարանը իր քաղաքական զէնքը դարձնել։ Պաշտպանեց, մի՞թէ, արդարադատութեան մինիստրը օրինականութեան հիմունքները այդ ծանր ժամանակ և չը գիրադառձ արդեօք հեռանալ այդ դրօշից և, անցնելով արշաւողների կողմը, մի՞թէ չը սկսեց ամեն կերպ ճնշել դատական վարչութիւնը, որպիսին ներկայանում էր մեր սենատը, որով մենք ամենք իրաւամբ պարծենում էինք։ Հանդիսանալով արդարադատութեան միակ աղբիւր և օրէնքի պաշտպան ամէնխոշորատիվ կարգադրութիւնների դէմ, նա նոր կազմի հաստատման հետ ստացաւ նոր, արտաքին կարգի կարևոր ֆունկցիա՝ օրէնսդրական հաստատութիւնները վերաքննութեան ենթարկելու իրաւունք, որովհետև նրան իրաւունք է տրված մերժել հրատարակելու օրէնսդրական հաստատութիւններից ընդունված օրէնքները։ Հէնց այդ բոպէին մինիստրութիւնը ծառայեց թէ սենատի կազմը սենատի իրաւունքով լրացնելու դէմ և թէ կայսրին զեկուցանելու սենատապատկան իրաւունքի դէմ։ Հետևանքում սենատի կազմը լրացվում է արդարադատութեան մինիստրի առաջարկած թեկնածուներով, վերածվում է դարագիր իշխանաւորների աքսորավայր, դառնում է անկախ ոչ միայն արդարադատութեան մի-

նիստերից, այլ և, շնորհիւ միացեալ կաբինետի, իշխանութեան ամեն մի ներկայացուցչից։ Իսկ վերջում ինչ՞ք յանգեց սենատի վերահսկիչ գործունէութիւնը։ Սենատը ոչ միայն հրաժարուեց հրատարակել Պետական Դումայի և Խորհրդի նախագները, այլ անգամ անհամեմատ վիճելի օրէնսդրական ակտերը անցան առանց սենատի առարկութեանը հանդիպելու։ Միւս կողմից ամենակարող կառավարութիւնը սենատից բարձր կանգնեց։

Եթէ այդպէս վարվեցին սենատի հետ, ինչ ասել դատախազական հսկողութեան մասին։ Հաեւտօրը բերում է օրինակ, որ պաշտօնափոխ եղաւ մի դատախազ, որ ընտրողական ժողովում ձայն էր տուել նախանգապետի դէմ։ Վերջապէս յարգանք ընդհանուր դատական տեղերը կարող էր լինել մինչ այն ժամանակ, քանի դատարանը անկախ էր, քանի նրա վճիռների մէջ չէին անդրադառնում իշխանութեան հրամանները, այլ կար ճշմարտութիւն, որը պէտք է յարգել։ Դատաւորների տեղափոխութիւն հակառակ կարգ ու կանոնի, պալատների նախագահների պաշտօնափոխութիւն առանց որեւէ խնդրագրերի, պաշտօնազրկութիւն առանց կարգապահական քննութեան—ահա այն պայմանները, որոնց մէջ կատարվում էր դատական վարչութեան մասսայական բիւրեղացումը։

Մինիստրը աւելի իրաւացի կը լինէր, եթէ յայտնէր, թէ դատարանը այն աստիճան կեղտոտվել է անպէտք տարրերով, որ դատել չէ կարելի։ Արդարադատութեան մինիստրը, հնարաւորութիւն ստանալով պատուիրագրել դատաւորներին իր կամքը, սկսեց գործադրել իր քաղաքականութիւնը, և կառավարութեան ծեյագրանքները փոխարինեցին արդարադատութեան։ Ցիշեցէք ուսուցման այն պարզ դասը, որ տուեց ռուս դատաւորներին Լօպուխինի գործում սենատոր Վարվարինը (ծափահարութիւն ձախից), և այժմ, երբ դատելու են քննիչ Լըժինին դատական քննութեան ժամանակ կատարած խարդախութիւնների համար, հետաքրքրական կը լինի լսել, թէ ինչպէս նա, նկատելով Վարվարինին իր դատաւորների թւում, կասէ նրան. «Ես արի այն, ինչ որ դուք ինձ սովորեցրիք» (երկարատև ծափահարութիւն ձախից, բացագանչութիւններ «բրաւօ»)։

Հէնց որ դատական վարչութեան մէջ մտաւ այդ արդարադատութիւնը, սկսվեց դատական խայտառակութիւնների շրջանը։ Միթէ դատական խայտառակութիւն չէ Բուլգովինչի ամուսնալուծական գործը։ Երբ բողոքատու դատախազի ձեռքը յանձնեց այն վաւերագրերը, որոնք բացայայտում էին բարձրաստիճան անձանց յանցանքը, այդ վաւերագրերը կորան։ Փորձ եղաւ մեղքը գցել արտասահմանի վրա, բայց դա սխալ է. վաւերագրերը մնացին արդարադատութեան մինիստրութեան մէջ։

Արդարադատութեան մինիստրը մոռացել է Նապոլէոնի մեծարժէք խօսքերը, թէ ամեն րոպէ հաշտվում է երկիրը, եթէ այնտեղ լաւ արդարադատութիւն է, և հետեւաբար երկիրը չի հաշտվի այն րէժիմի հետ, ուր նքացել է արդարադատութիւնը (երկարատև ծափահարութիւն ձախից)։

Արդարադատութեան մինիստրը հանդէս է գալիս բացատրութիւններ տալու և հերքելու Մակլակովի ճառի առանձին մասերը։ Մինիստրը ջանում է ապացուցել, թէ մինիստրների խորհուրդը սենատից բարձր չէ, երբ դատաւորների փոփոխութիւնները կատարվում են ոչ որոշ դիտումներով և այլն։

Կանգ առնելով «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան դատավարութեան և այն սաւաթի վրա, թէ երբ Լըժինին առանձին պատուէր ուղարկվեց, մինիստրը յայտնում է, որ քննութիւնը երեւան կը հանէ 37 վաւերագրերի մէջ կատարված ուղղումների հեաքերի և ինչ-որ ջնջումների յանցաւորին։ Եթէ յիրաւի անճշդութիւնների յանցաւոր երեւայ Լըժինը, այն դէպքում նա կը կրէ իր արժանի պատիժը. բայց որպէսզի չափազանց մռայլ տպաւորութիւն չը մնայ Լըժինի մասին, մինիստրը մատնանշում է «Դաշնակցութեան» գործի առիթով կատարված քննութեան չեղած պայմանները և քննութեան արդիւնաւորութիւնը. այդ քննութիւնը մահացու հարուած հասցրեց յեղափոխականների անասելի ճիւղաւորված և դիմակաւորված համախմբակցութեանը։ Միմիայն քննութեան փաստերի համաձայն կարելի էր գեղջել այդ յեղափոխական համախմբակցութեան ուժը և հասկանալ, թէ որքան նա վտանգաւոր էր։ Այդ գործում ահաբեկվեց Լըժինը, որ ցոյց տուեց անվախութիւն. սպանվում էին այն հայազգի վկաները, որոնք արիութիւն էին ունենում հանդէս գալ մերկացուցիչ ցուցմունքներով։ Թէ ինչ է կատարվել 37 վաւերագրերի նկատմամբ, դեռևս յայտնի չէ. բայց մինիստրը մատնանշում է, որ գործի հետ վերին աստիճանի մանրամասն կերպով ծանօթացած մի անձի վկայութեամբ՝ այդ վաւերագրերը չական նշանակութիւն չունեն։ Ապա մինիստրը վկայում է, որ ոչ մի խարդախութեան մէջ Լըժինը «Նօվօրօսիյսկի հանրապետութեան» գործի առիթով մերկացված չէ եղել և սենատը նկատեց սոսկ անփութութիւն։ Եկատերինօդարի դատարանը, բնորոշելով Լըժինին, վկայութիւն տուեց սենատին, որ անբասիր բարոյական յատկութիւններով ու օրինակելի օրինաչափութեամբ Լըժինը միշտ աչքի է ընկել իր պարտականութիւնները ճշգրէն կատարելու ժամանակ։ Նօվօրօսիյսկի գործին վերաբերեալ դէպքերը անկասկած կարող էին ադդել ճնշող կերպով, մասամբ առաջացնելով որոշ կրքոտութիւն, սակայն դատարանի ընդհանուր ժողովը չէ վստահանում ենթադրել, թէ քննիչ Լըժինը հեռամուտ է եղել որևէ դատական գործչի արժանապատուութեանը հակառակ նպատակի։

Այնուհետև շարունակելով իր առարկութիւնների շարքը՝ արդարադատութեան մինիստրը իր ճառը եզրափակում է այսպէս. «Մակլակովը ասաց, որ արդարադատութիւնը անհետացել է և դատարաններին չեն յարգում, իսկ ես կասէի, որ դատարաններին չէ յարգում Մակլակովը։ Այս միակ եզրակացութիւնն է, որ ես կարող եմ անել Մակլակովի ճառից։ Տայ Աստուած ռուսական դատարանին այսուհետև ևս լինել այն անխորտակելի ույժը, որպիսին նա էր խռովեալ տարիներում և որը այնպէս իր դէմ գրգռեց Դումայի ձախակողմեան հատուածին։ Խելացի ու բարեխիղճ քննադատութիւնը ես միշտ յարգել եմ և այնտեղից քաղել եմ օգտակարը. բայց կրքոտ, հանգամանքները խեղաթիւրող քննադատութեանը ես վերաբերւում էի միանգամայն զզուանօք, հակադրելով նրան նշանաւոր պատգամը՝ «գնա քո ճանապարհով և թող մարդիկ խօսեն ինչ կամենան» (ծափահարութիւն կենտրոնում և աջից)։

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Թօքախտի դէմ Մաքառող Կովկասեան Ընկերութեան վարչութիւնը խմբագրութեանս ուղղել է հետևեալ նամակը. «Թօքախտի դէմ Մաքառող Կովկասեան Ընկ. վարչութիւնը սրանով յայտնում է ձեզ իր անկեղծ շնորհակալիքը այն գնահատելի աջակցութեան համար, որ դուք ցոյց տուիք ապրիլի 20-ին «Սպիտակ Ծաղիկ» օրվայ կազմակերպման գործում։ Նախագահուհի իշխանուհի Մ. Թումանեան»։

— Մայիսի 2-ին Թիֆլիսում տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում նոր հիմնվելիք վաճառականական բանկի հիմնադիրների ժողովը, նախագահութեամբ վաճառականների աւագ Ա. Ն. Մելեանի։ Ի նկատի առնելով նոր հիմնվելիք բանկի կարևորութիւնը, հետևեալ համարում մենք կը տանք յիշեալ ժողովի մանրամասն նկարագրութիւնը և որոշումները։

— Մայիսին Կովկաս է գալու գլխաւոր ինտենդանտ գեն.-լէյտէնանտ Շուվայեվը։

— Թիֆլիսից Կարսի մեկնեցին մի խումբ ինժեներներ՝ կառուցվող նոր երկաթուղագծի աշխատանքները ղեկավարելու համար։

— 1829 Թւին Ա. Պուշկինի Թիֆլիսում ապրած տան վրա քարէ տախտակ կը գամվի մօտ օրերս։ Քաղաքային դումայի ուսումնարանական մասնախումբը արդէն մշակել է այս հանդէսի կատարման ծրագիրը։ Այսչափը յայտնի է սակայն, որ հանդէսի օրը յանուն Ա. Պուշկինի Թիֆլիսում գոյութիւն ունեցող քաղաքային դպրոցների սաները Ա. Պուշկինի մասին դասախօսութիւններ լսելուց յետոյ կը գումարվեն քաղաքային տանը, որտեղից կերթան դէպի Մուրինեանի տունը, որի տեղում կանգնած նախկին տանն էր ապրում ռուս մեծ բանաստեղծը, որտեղ տախտակի գամումին ներկայ գտնվելուց յետոյ կը գնան Պուշկինեան պարտէզը և այդտեղ բանաստեղծի պատուին կանգնեցված արձանի պատուանդանը կը զարդարեն թարմ ծաղիկներից հիւսված պսակներով։

— Թիֆլիսի նահանգապետը յայտնեց քաղաքային վարչութեանը, որ, Կովկասի Փոխարքայի բացատրութեան համաձայն, առայժմս վաղաժամ է Պետական չորրորդ Դումայի ընտրութիւնների առիթով ընտրողների ցուցակները կազմում ձեռնարկել, որովհետև այդ կարելի կը լինի միայն այն ժամանակ, երբ Պետական երրորդ Դուման Բարձրագոյնս արձակված կը համարվի։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը յանձնարարեց վարչութեան անդամ իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկին քննել, թէ իրօք քաղաքային սպանդանոցի ծառայողներից մէկը քաղաքապատկան իւղերը վաճառել է մասնաւոր անձանց։ Այս յանձնարարութիւնը արգասիք է դումայի իրաւասու Ա. Ս. Բաբեանի՝ նոյն խնդրի նկատմամբ արած հարցապնդման, որ արվեց քաղաքային դումայի վերջին թէր նիստերից մէկում։

— Թիֆլիսի քաղաքագլուխը խոստացել է Հալաբարում բացվելիք պրօգիմնազիայի հոգաբարձութեանը, որ ինքը Դումայից կը հայցէ նիւթական օժանդակութիւն՝ բացվելիք յիշեալ դպրոցական հաստատութեան համար։

— Գ. Սպիլիոտովին առաջարկել է գնել քաղ. վարչութեանը՝ներկայիս փակված Կաչանովայի գրադարանը, քաղ. գրադարանի համար։ Քաղաքային վարչութիւնը համաձայնվել է գնել յիշեալ գրադարանը 500 րուբլով։ Գրադարանը բաղկացած է 10,000 գրքից։

— Թիֆլիսում երկար տարիներից ի վեր գոյութիւն ունի Լ. Խիդշկէլի գրավաճառանոցը։ Ահա յիշեալ գրավաճառանոցի տիրոջ հասարակական գործունէութեան յոբելեանն է լրացել մայիսի 1-ին։ Լ. Խիդշկէլի բարեկամները մայիսի 9-ին կազմակերպելու են մի ճաշկերոյթ նրա պատուին։

— Լոյս տեսաւ «Աղբիւր» մանկական հանդէսի ապրիլի համարը հետաքրքրական բովանդակութեամբ։ Ներկայ համարի մէջ զետեղված են Գէորգ V Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, Ք. Կարա-Մուրզայի և այլ նկարներ և մի շարք գրուածքներ ու ոտանաւորներ։

— Մեզ հասած նամակներից տեղեկանում ենք, որ երիտասարդ Ջութակահար հանգուցեալ Դաւիթ Դաւթեանի մահվան տարելիցի օրը հոգեհանգստեան կարգեր են կատարվել Բաթումում, հանգուցեալի ծննդավայր Տրապիզոնում և Սամսոնում, ուր հողին յանձնվեց վաղամեռիկ ջութակահարի մարմինը։

— Պօստ-հեռագրային շրջանի գլխաւոր Գ. Մուսսելիուսը պաշտօնական գործերով մեկնեց Պետերբուրգ։ Նրա բացակայութեան ընթացքում գլխաւորի պաշտօնակատար է նշանակված ինժ. Կօրէյվօ։

— Զօրնջալիթի, մայիսի 9-ին, Կարապետեանի այգում յօգուտ հայուհեաց «Մեղու» Աշխատանքի Տան կը կայանայ մեծ զբօսանք բազմակողմանի ծրագրով, մանկական ներկայացումով և բալէտով։

— Մեզ խնդրում են յայտնել, որ «Պատանի» ալմանախի խմբագրութիւնը կազմակերպում է մի գրական-երաժշտական երեկոյթ, ուր բացվելու են խմբագրութեան նշանակած մրցանակը տանող ոտանաւորի ու պատմուածքի հեղինակների անունները։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 6-ին, Հասարակական Ակումբում (Բօրսայի դահլիճ), ղեկավարութեամբ մանկավարժուհի Ֆլօրա Վարդանեանի, տեղի կունենայ մանկական երեկոյթ, որ բաղկացած է լինելու շարժական խաղերից, երգեցողութիւնից, դէկլամացիայից, պարերից և այլ բաժիններից։ Երեկոյթի աւարտումից յետոյ տեղի կունենայ ակումբի անդամների ընդհանուր ժողով։

— Թիֆլիսի դումայական տնտեսական մասնախումբը մայիսի 1-ին ունեցած իր նիստում որոշեց հացի սակագինը չը փոփոխել։ Նոյնն է մնալու նաև մսի սակագինը։

— Թիֆլիսի հացթուխների աւագ Կ. Ղամարեանը միջնորդութիւն է յարուցել նահանգապետի առաջ, որպէս զի վերջինս քաղաքային վարչութեանը հրահանգէ հացի սակագնի հարցի նկատմամբ նոր խորհրդակցութիւն գումարել աւագի և հացթուխների այլ ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, որպիսի խորհրդակցութեանը, Ղամարեանի խնդրանօք, ներկայ պիտի լինի նաև իշխանութեան ներկայացուցիչը։ Հացթուխները ցանկանում են, որպէս զի եւրօպական հացը վաճառվի վրացական հացի գնով։

— Ցովհ. Մուրադեանին և Վարդան Չիֆլիքեանին թոյլատրված է ինքնաշարժ կառքերի երթեւեկութիւն հաստատել Ախալցխայի և Աբասթումանի միջև։

— Մինչև ներկայ սեզօնի աւարտումը Հասարակական Ակումբում տեղի կունենայ երկու երեկոյթ, մէկը մայիսի 5-ին մանկական և մէկն էլ մայիսի 12-ին գրական-երաժշտական։

— Բագւում մայիսի 1-ը տօնելու դըրդման համար ձերբակալված են մի քանի հոգի։ Այդ օրը չէ աշխատել «Նօբէլի» և «Կասպիական — Սև-ծովեան» ֆիրմաների բանւորների մի մասը։ Առաջին ֆիրմայի գործաթող բանւորների թիւը հաւասարվել է 350 մարդու։

— Վերջին օրերս Գուրիայի Զօխատաուրի և Օզուրգէթի վայրերում տեղի են ունեցել մի քանի խուզարկութիւններ և ձերբակալութիւններ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ. ԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ Ե ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական Տան Թատրոնում

Մայիսի 3-ին հայկական սեկցիան տուեց իր հերթական ներկայացումը՝ «Ոսկէ Եւա» 3 գործ. և Օսկան Պետրովիչն էն կինքումը» կատակերգութիւնները։

Պիտի ասենք, որ «Ոսկէ Եւա» պիէսի ընտրութիւնը ժողովրդական բեմի համար միանգամայն անաջող պիտի համարել, որովհետև պիէսի սիւժէն անչափ անհետաքրքրական է ժողովրդի համար, էլ չենք խօսում նրա տաղտկալի և անչափ ձգձգված լինելու նկատմամբ։ Եթէ ընդունում ենք, որ ժողովրդական թատրոնը մի միջոց է ներկայանում, որով մեր մասսան պիտի վարժեցվի թատրոն յաճախելուն և թատրոնը այդպիսով նրա համար կենսական անհրաժեշտութիւն պիտի դառնայ, ապա նման պիէսներ խաղալը պիտի հակառակ արդիւնք ցոյց տայ, որովհետև (ցայտուն ապացոյց սաստէներս) այդ օրը թատրոնի դահլիճում նստած բուռներամ հասարակութեան խոշոր մասը ննջում կամ յօրանջում էր անվերջ։ Իսկ այս ամենին եթէ գումարենք նաև այն, որ պիէսի թարգմանական լեզուն չափազանց վատ է և ականջին խորթ հնչող, այն ժամանակ պատկերը կատարեալ կը լինի։ Եթէ երբեք հայկական սեկցիայի վարիչները ընդունում են, որ Ժողովրդական Տունը ամենալաւ միջոցներից մէկն է մայրենի լեզուն տարածելու համար, ապա ուրեմն պիտի նկատել, որպէսզի այդ թատրոնի բեմից լավ մայրենի մաքուր լեզու և ոչ թէ օտարացրած մի խառնափնթոր մէլանժ, որից ոչ թէ հայերէն լեզու կարելի է սովորել, այլ և գիտցածն էլ կը մոռացվի և չփոթութիւն կառաջացվի։ Ժողովրդի մեծամասնութիւնը առ հասարակ զուրկ է կրթութիւնից, մանաւանդ մայրենի լեզուի դաստիարակութիւն չէ ստանում, հետևաբար առաւել ևս պիտի ջանալ, որպէսզի պիէսների լեզուն ընտիր հայերէնը լինի, որից մասսան բարոյական հետ՝ ուսանէ նաև իր մայրենի լեզուն։ Գալով խաղին, պիտի ասենք, որ դերակատարները ամեն ջանք գործ դրին հետաքրքրութիւնից զուրկ այդ պիէսը կենդանացնել։ Առանձնապէս տիպիկ էր Գալստեանը կոմս Ցեկի դերում։

Վերջում աշխոյժ կերպով խաղացվեց Գ. Սունդուկեանի «Օսկան Պետրովիչն էն կինքումը» կատակերգութիւնը, որը դուրս բերեց ներկաներին նախորդ պիէսի թմրածութիւնից, առաջացնելով առողջ ծիծաղ և բաւականութիւն։

Ա.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ Պ. ՄԱՐԳԱՐԻՆ

Ընդունված սովորութիւն է դարձել, որ հեղինակներին քննադատելիս՝ վերջիններս պիտի լռեն... Սակայն մենք դէմ գնացինք «տրադիցիային» և մի փոքր «անհամեստութիւն» ունեցանք ասելու, որ շատ ի զուր են այն անտեղի մեղադրանքները, որ բարդում է մեզ վրա պ. քննադատը. և այդ բանը արինք, որովհետև խնդիրը սկզբունքային և հասարակական արժէք էր ներկայացնում և ամենից առաջ մեր պարտականութիւնը համարեցինք ցրել այն կասկածները, որոնք կարող էին առաջ գալ մեր պօէմի վերաբերմամբ։ Մեր այդ քայլը անչափ գայրացրեց պ. Մարգարին, իր շատ հասկանալի պատճառով... Սկզբունքային վիճաբանութեան նա տուեց ամենանեղ անձնական բնոյթ և ուզեց համոզել ուրիշներին, որ մենք հանդէս ենք եկել ինքներս գովաբանելու մեր գործը։

Կրկին անգամ շեշտելով, որ մենք ամենևին նպատակ չունենք մեր երկի գրական արժէքի մասին խօսելու, կը տանք մի շարք փաստեր սկսված վիճաբանութեան շուրջը, անպատասխան թողնելով պ. Մարգարի մեզ ուղղած անթիւ ու անտեղի վիրաւորանքները, որոնք ամենաթոյլ կապ անգամ չունեն մեր վիճաբանութեան հետ։

Պ. քննադատը մեղադրում է մեզ, որ իբր թէ իր պարբերութիւնը բերելիս դուրս ենք ձգել այնտեղից «վերարտադրել» բառը։

«Հօրիզոնի» № 61-ում չակերտների մէջ, բառ առ բառ, նրբէքից երրորդ պարբերութիւն, հարազատութեամբ և ամբողջովին մենք բերել ենք պ. քննադատի խօսքերը։

«Ժողովրդական բանաստեղծութիւնը հասկանալու և այն վերարտադրելու համար ամենից առաջ հարկաւոր է լինել բանաստեղծ. նրա փիլիսոփայութիւնն ըմբռնելու համար հարկաւոր է մանրակրկիտ ու յարատև աշխատանք. իսկ այդ կատարելու համար պիտի ունենալ գրական ճաշակ ու զարգացում»։

Պ. Մարգարը թոյլ է տալիս իրան երկրորդ կեղծիքը. ծանօթութեան մէջ նա ասում է.

«Այստեղ, անշուշտ, Պ. Հայկունին ճըշմարտութիւնը զոհ է բերել իր որդիական երախտագիտական զգացումին, որովհետև յայտնի բանահաւաք Ս. Հայկունին սոսկ բանահաւաք էր, առանց ապացոյց տալու թէ «ըմբռնել է ժողովրդական բանաստեղծութիւնն ու հոգեբանութիւնը»։ Նա ոչ բանաստեղծ էր և ոչ էլ բանասէր, այլ մի համեստ բանահաւաք, որ կարող է լինել նոյն իսկ կիսագրագէտ անձնաւորութիւն»։

Պ. քննադատը ջանում է վերագրել մեզ՝ իբրև թէ ասած լինէինք, որ մեր հայրը, Ս. Հայկունին, բանաստեղծ էր։ Սակայն նա անգիտանում, հանդէս է բերում ամենաթոյլ յիշողութիւն, մոռանալով որ հէնց ինքը նոյն ծանօթութեան սկիզբը առաջին և երկրորդ տողերում կրկնում է մեր խօսքերը՝ «Ս. Հայկունին բանաստեղծ չէր»...

Իր նախկին քննադատականում պ. Մարգարը որոշ և հաստատապէս մեղադրել էր մեզ սանփնականութեան ու Նիցշէականութեան մէջ... և որ մենք հետևել ենք նմանապէս մի շարք եւրօպական յայտնի հեղինակների. այժմ սակայն, մեր պատասխանից յետոյ, նա աշխատում է յետ վերցնել իր խօսքերը, բառախաղեր է անում, ասելով, որ իբրև թէ մենք տեղ-տեղ խօսում ենք Ցովհաննեան դպրոցի 7-րդ դասարան աշակերտուհու լեզուով, տեղ-տեղ Նիցշէի լեզուով ու Սանինի հոգով, տեղ-տեղ Պանը... տեղ-տեղ... և այլն... («Հօրիզոն» № 72)։

Բայց ոչ... պ. քննադատը վերլուծելով «Սամէլ Հովիկ» պօէմը՝ գտել էր, որ իւրաքանչիւր տիպը վերցված է այս կամ այն հեղինակից։ Ահա նրա բառացի խօսքերը «Հօրիզոնի» № 49-ումէ։

«Նրա Սամէլ Հովիկը, լեռնցի մի «խեղճ ու կրակ հողածինի աղջիկը», խօսում է իբրև Թիֆլիսի Ցովհաննեան դպրոցի 7-րդ դասարանի աշակերտուհի. չօբան Հուլթութիկի մայրը խօսում է Նիցշէի լեզուով ու Արցիբաշեվի Սանինի հոգով։ Չօբան Հուլթութիկը խօսում է Կնուտ Համսունի «Պանը», Տէյտմայերի սիրոյ յուսահատութիւնը նկարագրող գրուածքները կարդացած դպրոցական պատանու ընկճուն հոգով ու չը գիտենք ում լեզուով, և այսպէս անվերջ»...

Ոչ մի քննադատ թոյլ չի տայ իրան այսքան որոշ մեղադրանքներ բարդել հեղինակի վրա, առանց մի երկու ապացոյց տալու։ Մեր քննադատը բերել էր միայն մի նմուշ, այն էլ խարդախված, դուրս գցելով այնտեղից կցված 2 տունը.

> Այնժամ քո սէրը շըշնջայ նրան.
> Բոցբոցիր հույր կուսական սրտում,
> Թափիր բերանում հատիկներ նռան,
> Համբոյրներ տեղա աչքերին տրտում.
>
> Քաղիր նրանից խոստումը սիրոյ
> Անբաժան ապրել մինչև գերեզման.
> Առանց սիրելու կեանքը մի զերօ,
> Պատրանք է ունայն, զատարկ անհամաձայն։

Այս երկու տունը շատ պարզ կերպով ցոյց են տալիս, որ «սանինականութեան» և Հուլթութիկի մօր ասածի միջև անդնդախոր ձորերի և հսկայակերպ լեռների տարբերութիւն կայ։

Պ. Մարգարը պօէմի մի կտորը գտել էր նմանողութիւն Պուշկինի «Զրահեղձին»։ Մենք ցոյց տուինք, որ այդ կտորը նման պիտի լինէր նաև Լերմոնտովի «Փախստականին» և այլն։ Պ. քննադատը այժմ էլ փորձում է յեղաշրջել իր ասածները գլխիվայր, տալով բոլորովին այլ չասված բաներ։ Այսպէս, օրինակ՝ նա սրբագրում է.

«Եւ ասել ենք, որ Հուլթութիկը չէր կարող՝ օրինակ՝ Պուշկինի «Զրահեղձի» նման գալ ու պատուհանը բաղխել և այդ ասել ենք, որովհետև Բինգեօլի խրճիթները պատուհաններ չունեն, այլ երդիկներ»։

Ահա նրա նախկին ասածը.

«Ցուսահատ ու խելագար Հուլթութիկը գիշերները թափառում է և իրանց գիւղը գալով՝ Պուշկինի «Զրահեղձի» նման բաղխում է իրանց խրճիթի պատուհանը»։

Այստեղ երդիկի մասին ակնարկ անգամ չը կայ։

Սակայն ծմ է ասել պ. Մարգարին, որ Հայաստանի խրճիթները պատուհաններ չունեն։ Հետաքրքրական է՝ Հայաստան ասելով նա միայն Բինգեօլն է հասկանում, թէ և՛ Ռուսահայքը, և՛ Պարսկահայքը, և՛ Թիւրքահայքը. ապա ամեն մի ընթերցող կարող է պարզել, որ հայկական գիւղերի գրեթէ բոլոր խրճիթներն էլ պատուհաններ ունեն։ Մենք, գոնէ եղել ենք «Հայաստանի» երեք մասերումն էլ և ամեն տեղ հանդիպել ենք պատուհան ունեցող խրճիթների։ Ճիշդ է, որ գետնափոր խրճիթները պատուհան չունեն, բայց չէ որ գետնափոր բառն անգամ չէ ասված պօէմում։

Միջանկեալ ասենք, որ պ. Մարգարը քննադատին ոչ վայել այսպիսի սովորութիւններ ունի. օրինակ՝ նա գտնում է, որ «մեր վտակը քամու պէս սարէ-սար է թաւալվում», մի բան, որ չէ ասված...

Այնուհետև նա ասում է, որ թոնիր ունեցող խրճիթները չեն կարող պատուհան ունենալ։ Շատ լաւ։ Բայց ինչու չէ կարողանում հասկանալ, որ գիւղական տներում շատ անգամ թոնրատան կողքին շինված կան մի քանի այլ սենեակներ՝ պատուհաններով, որ շատ անգամ թոնրատունը առանձնացած է ննջասենեակից, հիւրասենեակից կամ կոմից։ Թող հասկանար պ. քննադատը, որ Քսենոֆոնի ժամանակների մասին չենք խօսել, երբ Հայաստանի խրճիթներն անխտիր գետնափոր և երդիկներով էին, և երբ մարդիկ անասունների հետ մի յարկի տակ էին քնում։ Քսենոֆոնից յետոյ դարեր են անցել, և հետևապէս Հայաստանի խրճիթները կարող էին կերպարանափոխվել։

Փաստ է և այն, որ Հուլթութիկենք վատ կարողութեան տէր չէին, որ Հուլթութիկը արածացնում էր իրանց սեփական խաշները հարիւրների հասնող, որ Հուլթութիկի մայրը փլաւի հետ ալմաստ ու մարգարիտ էր խառնում և առանց ցաւելու թափել էր տալիս դրանք, միայն թէ կարողանայ Սամէլ Հովիկի աղջիկ լինելը հասկանալ։ Եւ այդ ինչպէ՞ս է, որ Հուլթութիկենք կարող էին այդչափ կարողութիւն ունենալ և բացի այդ՝ տան առաջ երկու պարտէզ ամեն տեսակ ծաղիկներով, մէկ պարտէզը՝ տան վերի կողմը, իսկ միւսը ներքևի, և յանկարծ անբնական է, երբ Հուլթութիկենց տունը պատուհան է ունենում։

Նա անհեթութիւն է համարում նոյնպէս, որ Հուլթութիկի մայրը ամանները փաթթում է մետաքս կամ թաւիշ կտորով։ Նա ասում է, «որ այդ արտայայտութիւնը վայել է մի քաղքենի կոմսուհու կամ ֆրանսիական բարօնուհու, որովհետև չօբան Հուլթութիկի մայրը ոչ գաղափար ունէր մետաքսի ու թաւիշի մասին և ոչ էլ նրանցով կը փաթթէր վարդերի ամանները»։

Պ. քննադատը շատ զուր է կրկին իր գիտութիւնից խօսում. մի մարդ, որ երկար տարիներ ապրել, ծծացել է իր հայրենի երկրում և չի կարողացել գաղափել կազմել նրա մասին, միանգամայն անզօր կը լինի ըմբռնել օտար, իր չը տեսած միջավայրի, հասկացողութիւն ունենալ «քաղքենի կոմսուհու կամ ֆրանսիական բարօնուհու մասին»։

Նորիցստիպված ենք յիշեցնել, որ ալմաստի ու մարգարիտի, տեսակ-տեսակ ծաղիկների մասին գաղափար ունեցող Հուլթութիկի մայրը առանց այլևայլութեան գաղափար ունէր մետաքսի ու թաւիշի մասին։ Չէ՞ որ հէնց ժողովրդական նիւթի մէջ խօսվում է ալմաստի ու մարգարտի մասին։ Վերջապէս՝ այն ծը նոյնիսկ ամենաաղքատ հայ գիւղացին է, որ հասկացողութիւն չունի աբրէշումի կամ մախմուրի մասին։ Չէ՞ որ աբրէշումն ու մախմուրը հէնց նոյն մետաքսն ու թաւիշն են։ Աղքատ գիւղացին կարող է մետաքս ու թաւիշ չունենալ, բայց նա անպայման հասկացողութիւն ունի աբրէշումի ու մախմուրի մասին։ Գուցէ պ. Մարգարենց շրջանում հասկացողութիւն չունեն հայ գիւղացիները մետաքսի ու թաւիշի մասին. բայց մոռանում է, կամ չը գիտէ պ. քննադատը, որ Հայաստանում շերամապահութեամբ էլ են զբաղվում, որ Հայաստանը մետաքս էլ է արդիւնաբերում, որ հայ կանայք շատ և շատ տեղերում զարդարվում են թանգագին գլխատներով...

Այսչափ պատրաստականութիւն ունենալով է, որ յանդգնում է պ. Մարգարը խօսել «գեղարուեստի այբուբենից»։

Պատկերը աւելի լրիւ կացուցանելու համար ասենք այն էլ, որ նա իր քննադատականը գրելու օրից դեռ մէկ շաբաթ առաջ հասկացողութիւն չունէր «յայտնի բանահաւաք» անուանած Ս. Հայկունու գրի առած «Հուլթութիկ» ժողովր. վէպիկի մասին, այն վէպիկի, որով անչափ հիացած էր վերջիս։

Նա, ժողովրդական գրականութեանն այդքան քաջ ծանօթ (?) պ. Մարգարը, հրճվում է «Հուլթութիկով», գոչում է, ցնծում, որ ինքը միայն այսօր գնահատում է այդպիսի մի անգին նիւթ, յանդիմանութիւններ է ուղղում նոյն իսկ ուրիշների հասցէին (օր. նախկին Հրատարակչական Ընկ.), որ չեն գնահատել, մոռանալով որ իրանից մօտ 20 տարի առաջ եղել են մարդիկ, որոնք աւելի քան գնահատել են այդ

անգին գոհարը՝ դեռ «Արձագանքի» մէջ գրելով այդ մասին։ Այդ օրից ահա 20 տարի անց, երբ լոյս է տեսնում մեր «Սամէլ հովիկ» պօէմը, այն ժամանակ միայն պ. քննադատը իմանում է «Հուլթուլիկի» գոյութեան մասին, խնդրում, ստանում է մեզանից նրա վերջին օրինակը, որ երկար տարիներ մեր ձեռքի տակ է եղել, և ապա համոզված է գալիս ուսուցանելու մեզ հէնց նոյն ժողովրդական գրականութիւնը։ Այս էլ մի նմուշ ժողովրդական ստեղծագործութիւնների քաջ ծանօթ (?) պ. Մարգարի բարքերից։

Վերջացնելով մեր սկզբունքային վիճաբանութիւնը, յիշատակենք, որ մենք ամենևին չենք խնդրել պ. Մարգարին մեր պօէմի առիթով քննադատական գրել։

Իսկ թէ ինչպէս նա ինքը «մաղձոտ» և նենգամտութեամբ է լցված դէպի մեզ՝ իրար տակ ենք դնում նրա երկու ասածներն էլ, որոնք սարսափելի հակասութեամբ անհամաձայն ազդակում են իրար դէմ։

«Հօրիզոնի» № 73-ի Մարգարը ասում է.

«Ձեր գրութեան ամբողջ ողբերգականութիւնն այն է, որ դուք օժտված չէք եղել այդպիսի ձիրքով» (խօսքը բանաստեղծական, բնատուր ձիրքի մասին է։ Գ. Հ.)։

«Հօրիզոնի» № 49-ի Մարգարը աղաղակում է դրա դէմ.

«Բանաստեղծական տրամադրութիւն ունեցող պատանին մօտենում է ժողովրդական նիւթին. այդ ուրախալի է։ Որ այդ տրամադրութիւնը կայ պ. Հայկունու մէջ, կասկածից դուրս է»։

Քիչ ներքև նոյն անձնաւորութիւնը աւելացնում է.

«Պ. Հայկունին առայժմ նման է այն քարոզչին, որ թէև հռետորական որոշ ձիրք ունի, բայց ունկնդիրներին ցանկանում է ամեն բան ասած լինել, տեղի թէ անտեղի այդ միևնոյնն է, միայն թէ իր գիտցածն ու զգացածն ասել»։

Սակայն «Հօրիզոնի» № 73-ի Մարգարն էլ զայրացած գոչում է դրա դէմ։

«Եթէ մենք նախորոշած լինէինք վատ, միտումնաւոր վերաբերմունք ցոյց տալ ձեր գործին, երկու ամբողջ թերթօն չէինք նուիրի այդպիսի մի ողորմելի երկի»։

Բայց ինչ կասէք, որ «Հօրիզոնի» № 49-ի Մարգարն է այժմ նախատում «Հօրիզոնի» № 73-ի Մարգարին։

«Ընդհակառակը, այն տեղերը, որ խօսում կամ պատմում է ինքը, հեղինակը՝ պ. Հայկունին, աչքով են, նոյնիսկ գեղեցիկ, եթէ չը հաշւենք մի քանի սխալ պատկերներ, բառերի կուտակում, ոճերի ու դարձուածքների խառ, որոնք պ. Հայկունու ցաւն են կազմում։ Այսպէս՝ գրքի առաջին մասն ընդհանրապէս աչքով է, թէև ոչ բանաստեղծական թռիչքներով։ Մնացած մասերում նկարագրութիւններն ընդհանրապէս գեղեցիկ են, թէև ոչ զօրեղ, ոչ բովանդակալից, ոչ հակիրճ»։

Նոյն №-ում խոստովանում է պ. քննադատը.

«Նա, օրինակ, մեր կարծիքով այս պօէմը դեռ չը պիտի հրատարակէր, այլ պիտի կարդար ընկերական նեղ շրջաններում, տպաւորութիւններ հաւաքէր, աշխատէր՝ որքան կարելի է անդամահատել ու կրճատել և այն ժամանակ, մենք համոզված ենք, մի գեղեցիկ գործ հրապարակ կը բերէր»։

Պ. քննադատի պատկերը ցոյց տալու համար, կարծում ենք, այսքան էլ պահանջվածից շատ աւելի էր....

Գ. Հայկունի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Մայիսի 10-ին Պետերբուրգում տեղի կունենայ առաջադիմականների համագումարը։

✦ Լոնդոնում հսկայական միտինգներ են տեղի ունենում Վարշավայի դատարանից չորս տարով տաժանակիր աշխատանքների դատապարտված անգլիահպատակ Մալեցկայի գործի առիթով։ Պատրաստվում են ուղերձներ։

✦ Ներքին գործերի մինիստրի Նախկին օգնական Գուրկօն կարևոր պաշտօն է ստանալու Վարշավայի գեներալ-նահանգապետին կից։

✦ Յունիսի 21-ին Պետերբուրգում կը կայանայ ֆելդշերների համագումարը։

✦ Լուրերի համաձայն՝ զինուորական մինիստրի օգնականի պաշտօնում հաստատվելու է գեն. Շուվայեվը, որ մի ժամանակ պաշտօնավարել է և Կովկասում։

✦ Մինչև 3-րդ Դումայի արձակումը կաբինետի մէջ ոչ մի փոփոխութիւն չէ լինելու։ Արձակելուց յետոյ հեռանալու են արդարադատութեան մինիստր Շչէգլօվիտօվը և զինուորական մինիստր գեն. Սուխոմլինովը։

✦ Մայիսի 1-ին Պետերբուրգում գործադուլ արին 200,000 բանւոր, Մոսկվայում 40,000։ Եղան գործադուլներ նաև ուրիշ շատ քաղաքներում։ Ցոյցի փորձերը ճնշվեցին։

✦ Մոսկվայում վախճանված արդիւնաբերող Գինկէլ իր կէս միլիօն գնահատվող գործը կտակեց իր ծառայողներին։

✦ Նիկօլայեվ քաղաքում վարկային ընկերութեան մէջ երևան հանված վատնումի գումարը կազմում է ութ միլիօն րուբլի։ Շատ գրքեր ոչնչացված են։

✦ Օդեսսայում Սպիտակ Ծաղկի օրը անսպասելի կերպով հանգանակվեց 48,000 րուբլի։

✦ «Դաշնակցութեան» գործի առիթով դատապարտվածների մի մասը ներկայացրեց վճռաբեկ բողոքագիր, իսկ մի մասն էլ՝ ներման խնդրագիր։ Մեծ արագութեամբ կարևոր գործերի քննիչ Ալէքսանդրօվը վարում է խարդախութիւնների գործի քննութիւնը։

✦ Պետերբուրգից յայտնում են, որ «Դաշնակցութեան» գործում երևան հանված խարդախութիւնների քննութիւնից յետոյ հաւանօրէն մի քանի դատապարտվածների վերաբերմամբ կը նշանակվի վերաքննութիւն։

✦ Լէնայի դժբաղդ դէպքի օրից մինչև օրս այդ հանքերի արժեթղթերի գները իջան 2,400,000 րուբլով։

✦ Լէնայի աղէտի բոլոր հանգամանքները քննելու նշանակված սենատոր Մանուխինը ամենաընդարձակ լիազօրութիւններով մեկնում է Պետերբուրգից մայիսի 10-ին։ Ռուս հասարակութիւնը և մամուլը յոյս են դնում Մանուխինի արդէն յայտնի առնաչառութեան վրա։

✦ Ալբան ապստամբները աջակցութիւն են գտնում ամեն կերպ Աւստրիայից և Իտալիայից։ Ապստամբ վայրերում դրութիւնը չափազանց լուրջ է։ Ապստամբութիւնը արագօրէն տարածվում է։ Ապստամբները շարունակ ձեռք են ձգում առատօրէն քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք։ Ապստամբութեանը յարել են նաև մահմեդական ալբանները։

✦ Ապստամբ ալբանների թիւը այժմ հասել է 12,000-ի։ Ապստամբների պահանջն է՝ Ալբանիայի գեն. նահանգապետի ընտրելու իրաւունք, զինուորական ծառայութիւն բացառապէս Ալբանիայում, պաշտօնեաներ նշանակել տեղական լեզուներին տիրապետող ալբաններից։

✦ Իտալիայի նոր առաջարկութեան —հաշտութիւն կնքելու— Թիւրքիան պատասխանեց մերժումով։

✦ Պարիզում նախկին սուլթան Աբդիւլ-Համիդի թանգագին իրերը աճուրդով վաճառելուց յետոյ, հերթը հասաւ նրա թագին, որ գնահատվում է 1800 թիւրքական ֆունտ։ Թագը աճուրդի է հանվելու Կ. Պօլսում։ Ամբողջ դրամը կը յատկացվի բարեգործութեան։

✦ Թէհրանից հեռագրում են, թէ վերջին օրերին պարզվեց, որ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութիւնը Պարսկաստանում վերջնականապէս հրաժարվեց պաշտպանել Եփրեմին ապստամբ ցեղերի դէմ կառավարութեան սկսած կռւում։

✦ Հաղորդում են, որ Պետերբուրգի գերմանական դեսպան կոմս Պուրտալէսը փոխադրվում է Վիէննա։

✦ Թէհրանից «Р. Сл.»-ին հեռագրում են. «Պետական խնամակալը, ընդունելով տեղական դաշնակցականներին, պատրաստակամութիւն յայտնեց վերջ դնել բախտիարներին և ձեռնարկել մէջլիսի ընտրութիւններին»։

✦ Ալուպկայում 26 մարդ թունաւորվեցին մի խանութում գնված պանրից։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

2 մայիսի

ՊՈՄՊԵՅ։ Պեղումների ժամանակ բացվեց շատ լաւ մնացած որմնանկար, որ զարդարում է եղել քաղաքային շինութեան ճակատը։ Որմնանկարը արտայայտում է Վեներային խոյրով, կանգնած՝ չորս փիղ լծած կառքի մէջ։ Գոյները չեն կորցրել իրանց թարմութիւնը։

ԷԴՈՄՊ։ Օդագնաց կապիտան Էչէմանը ընկաւ աէրօպլանից և մեռաւ։

ՐԻԳԱ։ Խճուղու վրա վաճառական Նէսադոմի աւտօմօբիլը ընդհարվեց մի գիւղացու սայլակին։ Տէրը սպանվեց, լուրջ կերպով վիրաւորվեցին կուրլանդական նահ. վարչութեան խորհրդատու Վլասօվը և գաւառապետի օգնական Դուշեվիչը, թեթև վիրաւորվեցին վեց մարդ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վախճանվեց Պետ. Խորհրդի անդամ ստատս-սեկրետար կոմս Պալէնը։

Լիվադիայից վերադարձաւ արտաքին գործերի մինիստրը։

«Առևտրա-արդիւն. լրագրի» տեղեկութիւնների համաձայն՝ աշնանացանը Հարաւային և Հիւսիսային Ռուսաստանում ապրիլի վերջերի մօտերը միանգամայն բաւարար էին, ինչպէս նաև գարնանացանի բերքը հարաւում։

ՆԻԿՕԼԱՅԵՎ։ Պայթեց ծովային վարչութեան վառօդի պահեստը։ Ծանր վիրաւորվեցին երեք զինուոր։ Պահապան զինուորը կենդանի մնաց։ Պատճառը անյայտ է։

ՄՕՍԿՎԱ։ Վաճառական Բուրիշկինը քաղաքին կտակեց մի տուն և 50,000 րուբլի դրամագլուխ քաղ. տնտեսութեան թանգարան հիմնելու համար։

3 մայիսի

ԲԵՐԼԻՆ։ Աւագ քաղաքագլուխ ընտրվեց պետական գանձատան նախկին ստատս-սեկրետար Վէրմուտը։

ՄԱՆՀԷՅՄ։ Յունիսի 15-ից գերմանական մետաղարդիւնաբերական միութիւնը լօկաուտ է ենթարկելու ամբողջ Գերմանիայի բանւորներին, եթէ մինչև յունիսի 1-ը բանւորական յուզմունքները չը վերջանան։

ՍԷՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Ծովի վրա ուժեղ մրրիկ է։

ՎԻԷՆՆԱ։ Կայսրը հրամայեց դադարեցնել հալածանքը 1910 թ. Լվովի համալսարանի անկարգութիւններին մասնակցածների դէմ։ Ներումը վերաբերում է մօտաւորապէս ուկրայնցի 100 ուսանողի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինուորական մինիստրութեան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ բացվեց համառուսական աէրօկլուբի օդագնացութեան դպրոցը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԵՒ ԱՂԻՔՆԵՐԻ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՀԻՒԱՆԴԱՑՈՒՄՆԵՐԸ տարվայ այս ժամանակները պատահում են ամեն քայլափոխում, որի համար և իւրաքանչիւրը ըստ կարելւոյն պէտք է պահպանէ իրան վարակումից։ Հարկաւոր է, գոնէ, ամեն անգամ ուտելուց առաջ ոչ միայն լուանալ ձեռքերը, այլ և նրանց ախտահանել, որի համար յարմարագոյն միջոցն է, որ նշանակված է վարակիչ հիւանդութիւններ, դրդիչների դէմ, «№ 4711 **ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՍԱՊՈՆԸ**»։

Գործածութեան խսկական եղանակը (ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով) կցված է իւրաքանչիւր կտորին։

Առանձնապէս առաջարկվում են՝ «№ 4711 Կարբօլեան Սապօնը» (պիտանի է նաև հիւանդների սպիտակեղէնների լուացումի ժամանակ), «№ 4711 Դեզդտեար Սապօնը» և «№ 4711 Սուլէմային Սապօնը»։

«№ 4711 Բժշկական Սապօնը» կարելի է ստանալ բոլոր դեղատներում, դեղավաճառ և պարֆիւմէրիային խանութներում, իւրաքանչիւր կտորը տասն կոպէկից սկսած։

Գնելու ժամանակ պէտք է ուշադրութիւն դարձնել, որպէսզի իւրաքանչիւր կտորի վրա լինի «№ 4711»։ Միայն նա է տալիս գարանտիա սապօնի լաւ յատկութեան համար։

(24.14.4.) (M. 183989) 4—1

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Համալի Մալահարձիրը

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ

Գինն է 30 կոպ.

(Ճանապարհածախքով՝ 38 կոպ.)

Այս գրքի վաճառումից գոյացեալ գումարը յատկացվելու է «ՄՇԱԿԻ» ապահովութեան ֆոնդին։

Հասցէն՝ Тифлисъ, Ред. газ. „Мшакъ", կամ Tiflis, Rédaction du journal arménien „Mschak",

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է

ԵՆՈՎՔ ԽՇՏՕԵԱՆԻ

„ԿԵԱՆՔԻ ԾԱՂԸ"

Գինը 35 կոպ.

Դիմել Թիֆլիսի «Գիր», «Գուտտենբերգ» և «Նոր-Կեանք» գրավաճառներին և հեղինակին՝ Ростовъ н./Д. Почтовая № 126. Հեղինակից գումարով գնողները զեղչով են ստանում և ազատվում ճանապարհածախսից։

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի նոյն հեղինակի «ՁԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԵՒ ՋՈՀԵՐԸ»։ (չ.ու.կ.) 298. 3—3

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԷԼԴՇԷՐ

Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ

Семеновская ул., № 9. Ժամը 3—4-ը։

Ա. ԵՍԱՅԵԱՆԻ

ԳԱՂՏՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ԲԺՇԿԱՐԱՆ

բազմաթիւ խորհուրդներով, բէցեպտներով և նկարներով. գինը 50 կոպ. ճանապարհածախսը 15 կ. մարկաներով։ Բժշկարանը պահանջողներին ՁՐԻ, իսկ պրէմիա, միաժամանակ կուղարկվի նոր լոյս տեսած ծիծաղաշարժ փոքրիկ՝ «ԿՆԻԿԱՐՄԱՏԻ ՇԱԼՎԱՐԸ» (առանձին՝ գինն է 20 կոպ.)։

Դիմել՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Артемію Есаянцу.

(Ե.Հ.Կ.) 287. 50—4

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունե- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (Անկլին Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(Ե. Հ.Կ.) 888. 100—97

Высочайше Утвержденное Русское Общество Пароходства и Торговли, учрежд. въ 1856 г.

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ.

Ձմեռային երթևեկութիւն

ՂՐԻՄ-ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻԾ

Մեկնում են Բաթումից

I Փօստային-մարդատար շոգենաւեր.
Երեքշաբթի ժամի 1-ին գիշերը, շրջանակի գծով
Հինգշաբթի » 1 » » »
Շաբաթ » 12 » ուղղակի »
II Մարդատար շոգենաւեր.
Երկուշաբթի ժամի 2-ին ցերեկը, շրջանակի գծով
Շաբաթ » 2 » » »
III Մարդատար-ապրանքակիր շոգենաւեր.
Երեքշաբթի կէս գիշերին, շրջանակի գծով
Ուրբաթ » » » »

Ժամերը Պետերբուրգի են։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՓՕՍՏԱՅԻՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն դէպի Ալէքսանդրիայի բիօլեաւզայի, Մակդոնիայի, Սերբիայի, Անատօլիայի-Պարսից-Ծոցի (Персидскій заливъ) գծերի բոլոր նաւահանգիստները։

ԲԱԼՏԻԱԿԱՆ ԳԻԾ

Կանոնաւոր հաղորդակցութիւն ուղղակի Պետերբուրգ-Ռիգա, Լիբավա և Րէվել։

Տոմսակները կարելի է գնել Թիֆլիսի գրասենեակում, Վելիամինովսկայա փողոց, № 18.

Телефонъ № 11.

Ընդունվում են եւ ապահովացվում են ապրանքներ ճեռնտու պայմաններով։

Գործակալ՝ Ս. Խ. Սուլխանեանց

(շ.) 0—47

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. Ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Ջ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ — 1—2 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—40

ԲԺԻՇԿ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ (Մասնագէտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)

Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։

Բէբուտօվսկայա, № 66.

(շ. ե.) 130. 100—94

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ

ԱՄԱՌ ԺԱՄԱՆԱԿ ՆՈՅՆՊԷՍ

բախխոտ, խլացաւ, արեան պակասութեան և սրա հետևանքների, նոյնպէս և երկարատև քայքայող հիւանդութիւնների ժամանակ տուէք պրոֆէսօրների և բժիշկների կողմից յանձնարարված ՄԱԳԻՍՏՐ ԿՐԵՍԻ

ԵԿՈՐՕՖՕՍՖԻՏԸ։

Վաճառվում է ամենուրեք։

(շ.) (П. 76778) 4—1

Հրաւէր

Շամքորեցոց ս. Աստուածածին (Կարմիր Աւետարան) եկեղեցու չափահաս ծխականները կիրակի, ամսիս 6 ին, առ. ժամը 11-ին հրաւիրվում են դպրոց ծխական ժողովի։

Օրակարգի խնդիրներն են. 1) Նախկին դպրոցական շէնքի վերաշինութիւնը, և 2) ընթացիկ խնդիրներ։

Շամքոր. ծխ. դպրոցի
Հոգաբարձութիւն

315. 1—1

Գոյքերը Կրակից Ապահովագրող Թիֆլիսի Փոխադարձ Ընկերութեան Վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն Ընկերութեան պ.պ. անդամների, որ կիրակի, մայիսի 13-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Քաղաքային Կրեդիտային Ընկերութեան դահլիճում (Պուշկինսկայա փող., № 3) տեղի կունենայ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ի տեղի ապրիլի 29-ին չը կայացած ժողովի։ Այդ ժողովին կը քննվեն բոլոր այն հարցերը, որոնք նշանակված էին ապրիլի 29-ի ժողովի համար։

Ընդ սմին Վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրելու պ. պ. անդամներին, որ Ընկեր. կանոնադր. § 26-ի հիման վրա, նշանակված յիշեալ ժողովը կը համարվի, յամենայն դէպս, օրինաւոր կայացած, չը նայած ներկայ եղող անդամների թւին։

(շ.) 307. 2—1

„ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ"

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ

Հիմնուած 1896 նոյեմբեր 1-ին

Ազգային, քաղաքական, գրական և տնտեսական օրաթերթ։ Տասնևից տարիէ ի վեր կը հրատարակուի կանոնաւորապէս՝ տնօրէն-խմբագրապետութեամբ յայտնի հրապարակագիր պ. Բիւզանդ Քէչեանի, և Թիւրքահայ ամենէն աւելի տարածուած թերթն է։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝ Ռուսաստանի համար 14 րուբլի տարեկան, 7 րուբլի՝ վեցամսեայ, $3^1/_2$ րուբլի՝ եռամսեայ։ Կարելի է խրկել թղթադրամ կամ մանդա-փօստ։

Բաժանորդագրութիւնք կը սկսին ամեն ամսոյ 1-ին, 10-ին և 20-ին։ Ապառիկ բաժանորդագրութիւն չկայ։

Դրամին հետ պէտք է ղրկել նաև բաժանորդին ֆրանսերէն որոշ գրուած հասցէն։

Դիմել՝ Rédaction du journal «Puzantion» Stamboul. Sultan Hamam, Constantinople (Turquie). (Հ. շ.) 3—2

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1) ԳՐ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, հատոր I . . . գ. 1 ր. —
2) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրժիւնի, I և II հատորներ . . . . 1 ր. 50 կ.
3) ՏԱՍՆ ԵՒ ՄԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . . . — 50 կ.
4) ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՊՈՒԿ Քամալեանց Ս.-ի. . . . — 50 կ.
5) ՋՀՈՒԴ-ՔՈՒՇԱՆ, վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի . . 1 ր. —
6) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի . . . . — 40 կ.
7) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, թարգմ. Սրշակ Սաֆարեանի 1 ր. 50 կ.
8) ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿ, Ե. Սպիրիի, թարգմ. գերմ. Իս. Յարութիւնեանի, — 50 կ.
9) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստղագիտական վէպ Կամիլ Ֆլամարիոնի. թ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. 50 կ.
10) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ. . . 1 ր. 20 կ.
11) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի . . . . . — 40 կ.
12) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բօրդօյի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . — 60 կ.
13) ՏՆԱՅԻՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ, բժշկպ. Գ. Բաբեանի
I հատոր, Բնախօսութիւն եւ անդամազննութիւն . . . 1 ր. —
II » Հիւանդութիւններ (վարակիչ, ներքին, կաշուի), դեղարան, բառարան . . . . 1 ր. 60 կ.
14) ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐ, բժ. Ա. Բուդաղեանի. . . . . — 5 կ.
15) ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐ խոլերայի մասին, բժ. Վ. Արծրունու . . — 15 կ.
16) ՁԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանաստեղծութեան, Հ. Առաքելեանի . . . . — 50 կ.
17) ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՑՈՒԿՆԵՐԸ, Հ. Իբսէնի, թարգմ. Լ. Բաբայեանի — 50 կ.
18) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, թարգմ. Հ. Առաքելեանի . 1 ր. —
19) ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՇԵՄՔՈՒՄ, դրամ. էտիւդ գաւառ. կեանքից, Ա. Բ.-ի — 40 կ.
20) ՆՇԱՆՎԱԾՆԵՐ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . — 60 կ.
21) ԷԳՄՕՆՏ, ողբերգ. 5 գործ. Վ. Գ. Գէօթէի, թարգմ. Հմ. Մաժինեանի — 50 կ.
22) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Լ. Ն. Տօլստօյի, թարգմ. Սուրխաթեանի . — 30 կ.
23) ԿՕՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), Լ. Ն. Տօլստօյի խմբագրութեամբ կազմեց Ա. Բուլանժէ, թարգմ. Սուրխաթեանի . . . — 7 կ.
24) ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ՄԱՀՈՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տօլստօյի, թ. Լ. Դանիէլեանի — 5 կ.
25) ԱՄԵՆՔԻ ՀԱՄԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԷԿ Է, Լ. Տօլստօյի, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի — 5 կ.
26) ՔՈՅՐԵՐԸ, Լ. Տօլստօյի, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . — 5 կ.
27) ԻՆՉՈ՞Վ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Լ. Տօլստօյի, թարգմ. Լ. Դանիէլեանի — 10 կ.
28) ՇԷՔՍՊԻՐ ԵՒ ԻՐ «ՀԱՄԼԷՏ» ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆ ՈՒ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, Պետրոս Ադամեանի . . . . . 1 ր. —
29) ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի . . . — 40 կ.
30) ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (կենսագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի . — 20 կ.
31) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի — 35 կ.
32) ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով . . — 15 կ.
33) ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, Ե. վ. Տէր-Մինասեանի — 25 կ.
34) ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, թարգմ. Մ.-ի — 15 կ.
35) ՃԱՊՕՆԻԱ կամ՝ ծագող Արեգակի երկիրը, Գ. Ի. Շրէյդէրի . . — 25 կ.
36) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի . — 30 կ.
37) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի — 25 կ.
38) ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ։ Մակ. եպ. Բարխուտարեանի — 80 կ.

Նրանք, որոնք կը դիմեն մեզ՝ պահանջելով վերոյիշեալ գրքերից 5 րուբլուց բարձր գումարի՝ կը ստանան 25% զեղչ։ 10 ր. բարձր գումարի պատուէր տուողներն ստանում են 30% զեղչ։

«Մշակի» բաժանորդներից նրանք, որոնք վերոյիշեալ բոլոր գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն, կը ստանան 40% զեղչ։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽՍԸ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱ։ 50—19

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.